

Mezní druhy umění

Vizuální poezie, fónická poezie.

Elementární rozvaha o grafické hudbě

Vizuální poezie dle Jiří Valoch

Nová Encyklopedie českého výtvarného umění

Vizuální poezie, souhrnný termín pro všechny způsoby aktualizace vizuální složky básnického textu, od 2. poloviny 50. let označení pro jednu z podob intermediální tvorby, v níž se prolínají charakteristiky básnické a výtvarné.

Historie

Vizuální básně jsou známé již od antického Řecka, v počátcích moderního umění patří ke klíčovým postavám Stephan Mallarmé a Christian Morgenstern. V zakladatelských avantgardách vznikly v souvislosti s kubismem kaligramy Guillaumea Apollinaire, vizualizace textu a hledání nové syntaxe se uplatnilo ve futurismu italském (Osvobozená slova T. F. Marinettiho a jeho následovníků) i ruském (básně Vasilije Kamenského). Důležité kvality přineslo dadaistické hnutí jednak v uvolněné typografii, ale především v optofonetických grafémových básních – plakátech Raoula Hausmannna, v abstraktních básních Kurta Schwitterse a také již v predadaistických plošně organizovaných básních Pierre-Alberta Birota. V časopise De Stijl se objevily nesémantické vizuálně organizované básně svědčící o prolínání dadaistických a konstruktivních principů. V surrealismu byly zkoumány různé typy básně – objektu (André Breton, Jindřich Heisler).

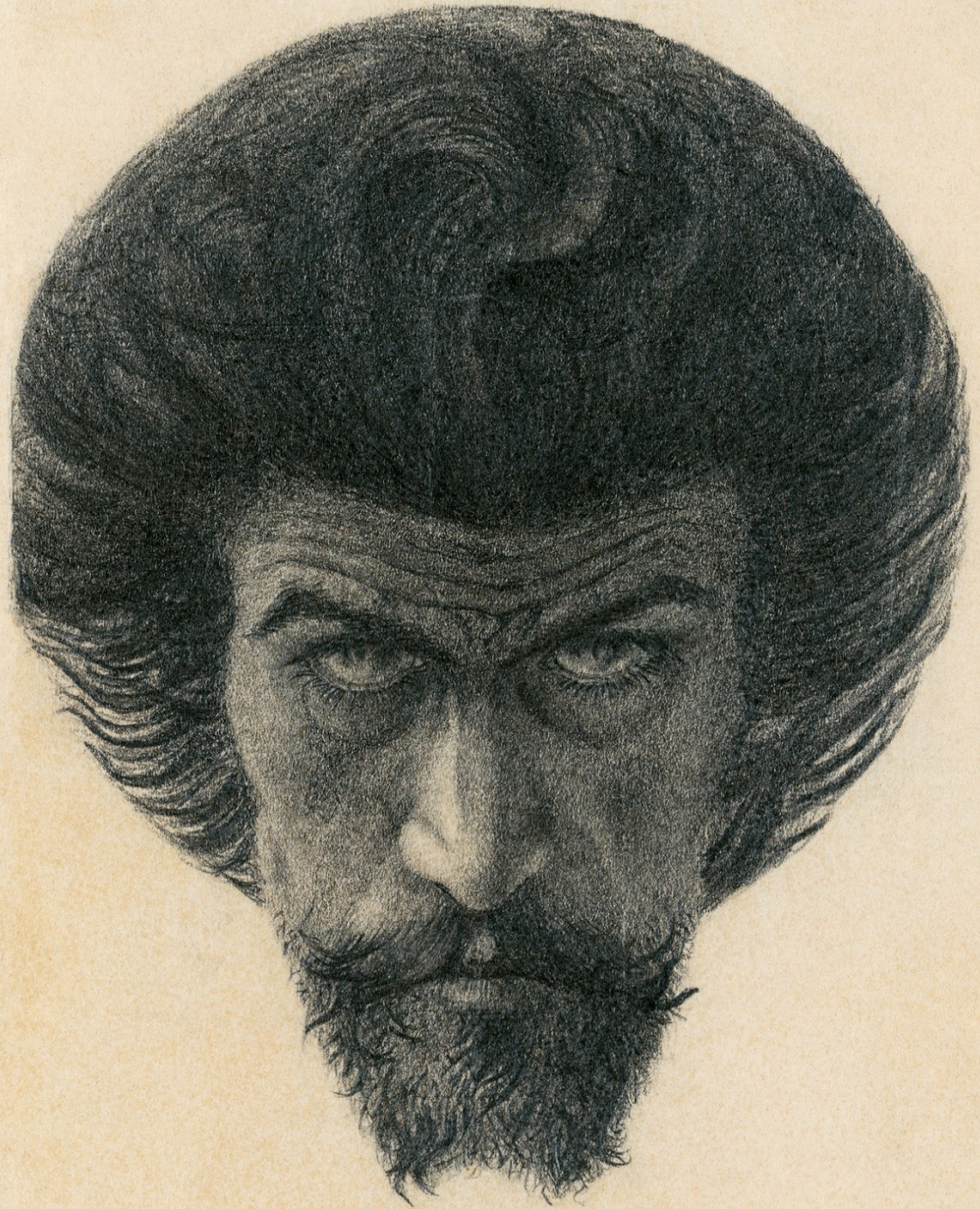
Generace buřičů

Anarchistická generace, anarchističtí buřiči

- Přelom 19. a 20. století
- **Stanislav Kostka Neumann (1875 – 1947)**
 - Vydával anarchistický časopis – Nový kult (1897 – 1905)
 - Jsem apoštol nového žití (1896)
 - Sen o zástupu zoufajících (1903)
- **František Gellner (1881 – 1914)**
 - Po nás ať přijde potopa (1901)
 - Radosti života (1903)
- **Fráňa Šrámek (1877 – 1952)**
 - Modrý a rudý (1906)
- **Jiří Mahen (1882 – 1939)**
 - Plamínky (1907)
- **Jaroslav Hašek (1883-1923)**
- **Marie Majerová (1882 – 1966)**
- **Rudolf Těsnohlídek (1882 – 1928)**
- **Karel Toman (1877 – 1946)**

Dekadence

- Hlavní programovou statí české dekadence je text Arnošta Procházky (1859 – 1925), který publikoval jako doslov k Neumannovu Almanachu secese (1896)
 - Subjektivismus a „vniterné“ dekadentní umění
- Střediskem se stala Moderní revue (1894)
- Mluvčím Jiří Karásek ze Lvovic (1871 – 1951)
- První vlna ještě vychází z tradice lumírovců (predekadence):
 - Irma Geisslová (1855 – 1914) – Imortely (1879)
 - Jaroslav Kvapil (1868 – 1950) – Růžový keř (1889)
 - Jaromír Borecký (1869 – 1951) – Rosa mystice (1892)
- Česká dekadence v pravém slova smyslu vzniká až z generace devadesátých let:
 - Jiří Karásek ze Lvovic – Zazděná okna (1894)
 - Arnošt Procházka – Prostibolo duše (1895)
 - Karel Hlaváček (1874 – 1898) – Pozdě k ránu (1896), Mstivá kantiléna (1898)
 - Nalézáme též odnože satanismu:
 - S.K. Neumann – Satanova sláva mezi námi (1897)
 - Prvky dekadence též můžeme nalézat i mimo modernu – Jakub Deml, Ladislav Klíma

Vitalismus

- Spjatá se vznikem civilismu
- Inspirace v díle Walta Whitmana (1819 – 1892)
- Na našem území se rozvíjel v období první světové války – reagoval na znehodnocení kritérií a zpochybnění jistot obratem k základní, nesporné pozitivní hodnotě, k prostému faktu pozemského života a elementárním životním prožitkům. Po válce pak není útekem od společenské reality, ale bezprostředním pocitem radosti a okouzlením životem.
- S. K. Neumann
 - Programová stať – Ať žije život! (1913)
 - Sbírka básní – Kniha lesů, vod a strání (1914)
- Fráňa Šrámek (1877 – 1952)
 - Romány Stříbrný vítr (1910), Tělo (1919) a básnická sbírka Splav (1916)
- Josef Hora (1891 – 1945)
 - Strom v květu (1920)
- Jiří Wolker (1900 – 1924)
 - Host do domu (1921)

Okr + měď - žluť -|- pípa 18 km²

trhající
všeobecný
vláknitý
nižší tón

v v v v v v r r r r r r i i i i i i

vlyiiii housle kocouři skřípota
vlyiii všech romantických
vlyii dveří kule
vlyiii bubny víry sněhu v
telegrafních drátech
provazy větru nataže-
né na nose fidiče pod
křiiiivvým obloukem
prudké cesty

jemný
šplhající
vytažený

ŽLUŤ ŽLUŤ

ostrost meč pot skořice špina jasmín břicho
bankéře nohy - dělníci písek - polštář lehnout
si - žízeň - žízeň
hluk + váha slunce + oranžová vůně nebe
+ 20000 tupých úhlů + 18 polokruhů stí-
nu + mineralisace černých nohou v krysta-
lovém písku

DESETIÚHELNÍK HYBNÉ VNÍMAVOSTI

nahé duny
mého cestujícího těla

duny mého patnácti-
letého těla odevzdaného
VĚSMU

7
dun
ženská
tělka pře-
stou
ho nř
tab-
noda kataran-
y

duna
symfonická
směle
směla

smírné duny
smírné a vřelí
jež se bítuje

duny mrtve
- již* vykonaným
mysleným napsaným

duny pýchy
+ vůně ženského
ohavní v rychlosti

duny vzdálených
přátelských hřbetů
přátelských nad
jinými duni

rychlá duna
kvačícího stáří
blízké
blíže
zdechucení

duny vzdáleného
mádi přítomna
SILA

České prostředí

V českém prostředí se objevily kolážované obrazové básně v okruhu pražského Devětsilu, především od Jiřího Voskovce, Jindřicha Štyrského a Toyen. Typograficky interpretoval vizuální básně svých přátel Karel Teige (např. Jaroslav Seifert, Na vlnách TSF) nebo doprovázel volnými básněmi jejich texty (např. Konstantin Biebl, S lodí jež dováží čaj a kávu). Mimo Devětsil vznikaly kreslené básně-obrazy od českobudějovického Josefa Bartušky (1925), který tyto podněty rozvíjel dál kolem 1929 v podobě básní tvořených kombinací nepředmětné kresby a slovních celků. Karel Valter vytvořil na počátku 30. let soubor básní, kolážovaných z nalezených mimouměleckých textů – často s ironickými významy. Na konci 50. let patřili také čeští básníci k průkopníkům nové aktuální orientace na různé typy nové poezie, především vizuální poezie.

Josef Bartuška

Klece dní

poetismus

- Je jediný avantgardní, mezinárodně uznávaný umělecký směr, vzniklý na našem území.
- 1924 v časopise Host – Karel Teige (1900 – 1951) - Poetismus a Vítězslav Nezval (1900 – 1958) – Papoušek na motocyklu čili O řemesle básnickém
- Podle K. Teiga není umělecký směrem v tradičním slova smyslu, ale životním stylem, uměním bavit se a žít: „*Je vznešenou výchovou. Dráždídem života. Ventiluje deprese, starosti, rozmrzelost. Je duchovní a morální hygienou života.*“ V. Nezval: „...hlavním účelem básně je býti básní, hrou obrazotvornosti, květem koruny života“

ODEON, nakladatelství
krásné literatury
a umění Praha

POČITADLO

ralie

- Základem poetické metody je hra. Rozumem nekontrolovaná posloupnost volných asociací – *dada, surrealismus*. Spontánní fantazie se staví proti rozumu, logice a ideologickým tezím starého umění. Rozpustilá hravost, sklon k zlehčování a poarodiím, exotika, cestování, obliba lidové zábavy, okouzlení naivním uměním a jazzem.
- Vítězslav Nezval – Abeceda ve sbírce *Pantomima* (1924)
- Jaroslav Seifert – *Na vlnách TSF* (1925)
- Vladislav Vančura – *Rozmarné léto* (1925)
- V. Nezval – *Akrobat*, Edison, Konstantin Biebl – *Nový Ikaros*, prvotiny Františka Halase, Viléma Závady a Vladimíra Holana

Australie —

—

čítadlo lásky! —

Uplatnil se též v divadle – V. Nezval Depeše na kolečkách, V. Vančura – Učitel a žák

- Voskovec s Werichem – West pocket revue (1927)
- Režiséři: Jindřich Honzl, Jiří Frejka a Emil František Burian

Ve výtvarném umění (koláž, karikatura, typografie): Jindřich Štýrský, Toyen, František Muzika, K. Teige, Adolf Hoffmeister

V hudbě: písničky – Ježek, Burian – u něj též opera – např. Bubu z Montparnasu. V podobné poetice též projekty novoklasicismu – např. Pozdvižení v Efesu – Iša Krejčí, opery Bohuslava Martinů

Abece (1926) Vítězslav Nezval (text) Karel Teige (typografie) Karel Paspá (fotograf) Milča Mayerová (choreografie a tanec)

<https://vimeo.com/5435609>

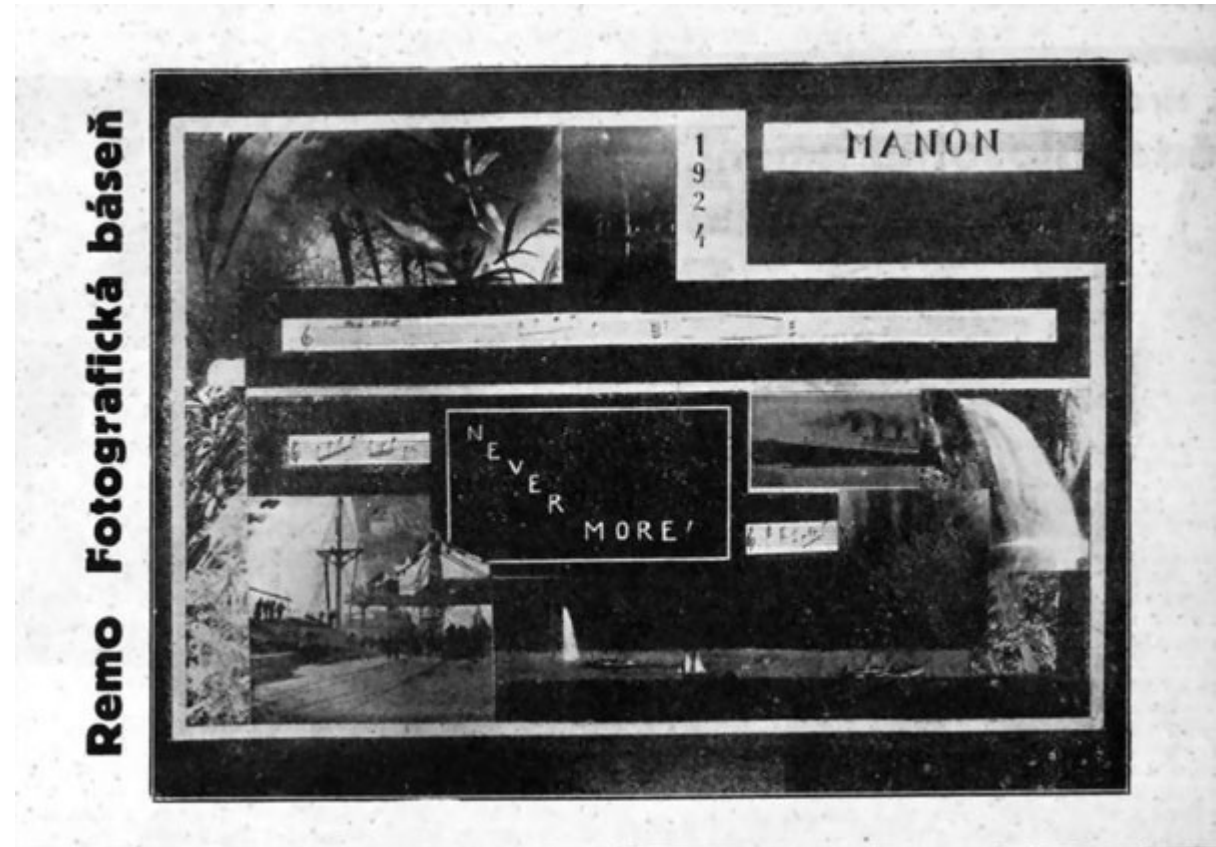

Koláž, obrazová báseň - poetismus

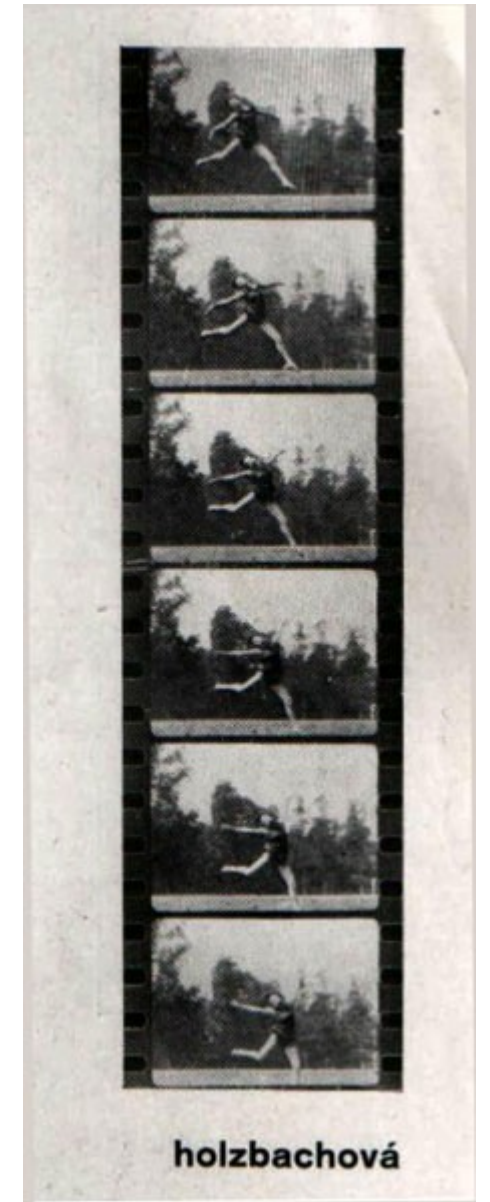

ŠTYŘSKÝ
Nezapomeň
na
mne

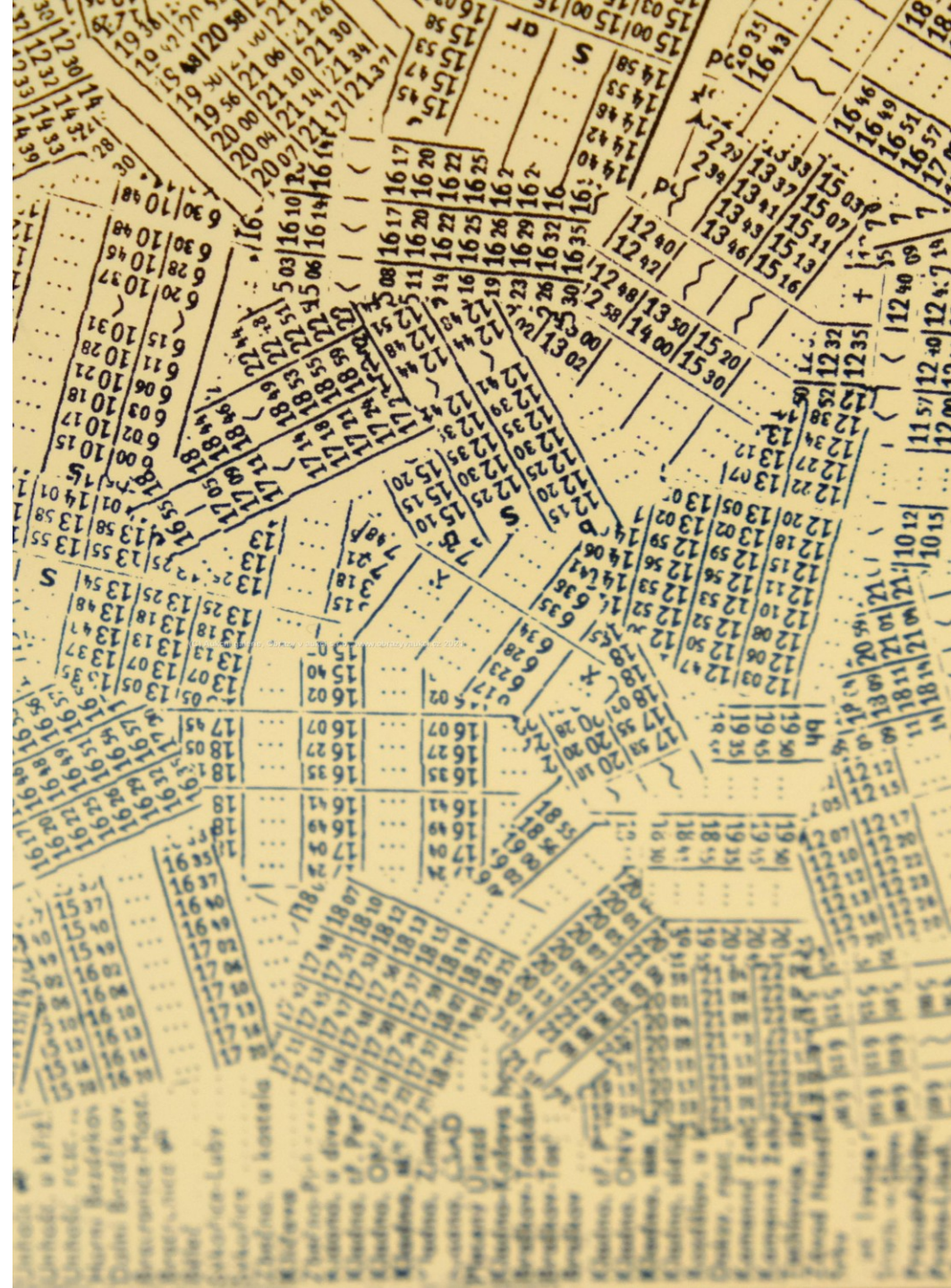
Jiří Voskovec (1905 – 1981)

Cesta na motocyklu

Kolář, Novák, Hiršal, Grögrová

Nezávisle experimentovali s novou, plošnou syntaxí **Jiří Kolář** a **Ladislav Novák**. Od samého počátku 60. let pracovali v oblasti netradičních, především racionálně skladebných básnických postupů, většinou s využitím plošné organizace jazykového materiálu jako estetické a sémantické složky díla, společně **Josef Hiršal** a **Bohumila Grögerová**. Snažili se vyčerpat základní repertoár metod a na jejich principech vytvořit průkazná díla. Charakteristickým rysem jejich práce je respektování významových jednotek, jejich operace se většinou rozvíjejí v rovině slov či několika slovních celků. Vizuální distribuce textu je často spjata s dalším organizujícím principem, třeba s uplatněním variací či permutací, s rozvíjením určitého gramatického půdorysu, s postupnou substitucí elementů apod.

Bylo je bude

Bohumila Grögerová, Josef Hiršal

bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bude je bylo
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude
bylo je bude

Honys, Juliš

K druhé vlně české vizuální poezie 60. let patří řada autorů, kteří se začali touto problematikou zabývat v letech 1963-64. Z tvůrců tehdy střední generace to byli především **Josef Honys** a **Emil Juliš**. Honys navázal na svá dávná surrealistická východiska a obohatil je jednak o problematiku vztahu automatické kresby a slovního významu, jednak o různě strukturované lineárně psané texty. Velmi specifickým Honysovým přínosem byly vizuální texty tvořené z parafrází kodifikovaných znaků (tyto pseudoznaky vytvářel i spojováním typů psacího stroje, ale především kresbou) a procesuální texty tvořené postupnými proměnami výchozí, třeba figurální kresby či známého prvku. Julišův největší význam pro novou poezii je bezpochyby v několika knihách lineárně psaných textů, v nichž uplatnil racionální skladebné postupy, především kombinatorické a variační, na velké množství jazykového materiálu (Krajina her, Mladá fronta, Praha 1967; Vědomí možností, Severočeské nakladatelství, Liberec 1969). Do knihy Pohledná poezie shrnul vizuální texty, v nichž je výchozí sémantický materiál ozvláštněn v ploše.

ývá
velmi
tazomet
uý? Má p
usta je přec
e hlavní Nebo
je to zem? Mnoh
o vod je už pod k
rajinami Byví krák
orána bílá vrána vypou
ští Nezbude po ní ani výš
ka nějakého letu Ale
stejně konce je kon
ce konců te ndenc
e konce Mo lekul
a mě napa dla
svým pra šn
ým slož e
ním Je s
ypká
a sy
pe
s
e
mi do očí jak sypek neboť
ten je také sypký pokud n
eslzi na řádnou kapku vlh
kosti sole sole hracho vě
ja k syp á ní pe ři sic
e obs a hu je syp
ký sypek a v šak p
ro š iv ka je oživ i
d ně an ti syp
ká i když spím se do ní s
ypat P ř ich o
d y s n í snov

tělo jak se zdvihá pokryto prachem
cesty kravincem asfaltem a slinou na poza
dí obrovského disku slunce

Josef Honys

13.XII.37 / hypn.vize/

mořný pás v trávě
 plazící se na cestami k pohřbí
 jeho úlisnost zlaté penízky pel sypoucí se z nebe
 květiny omámené žérem
 kovově lesklí brouci vějířky tykařel ohmatávají nebezpečí
 letí v počobě okřídleného haša

ZTRNUTÍ V KÁMEN

16.XII.37.

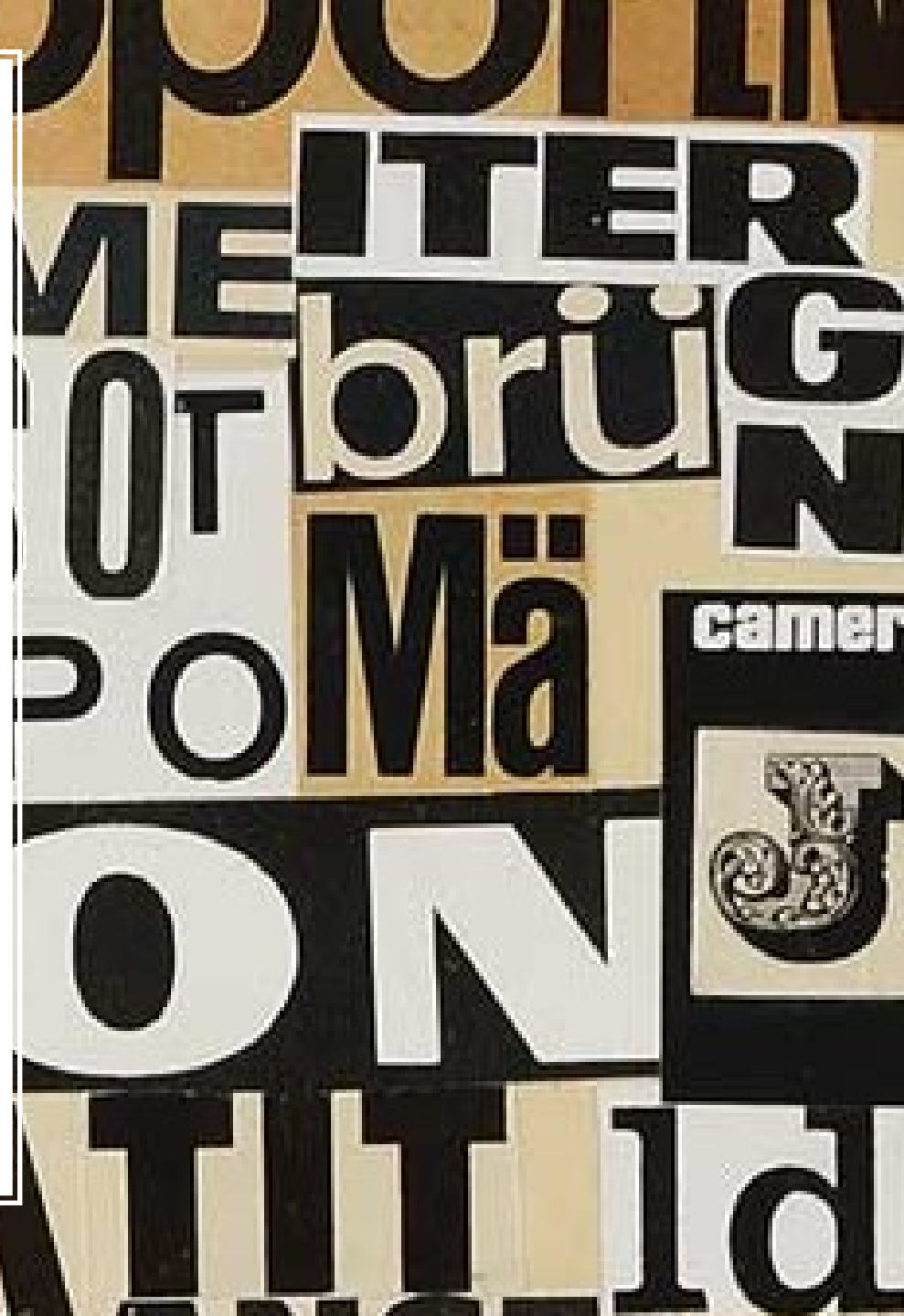
svítílna v angreštech
 v hlubinách bažin
 potapěč
 hledí na souboj ohně a vozy

město na ocelovém prámu
 uprostřed kouže
 má jinou stráž

STRÁŽ RUDÝCH MEČŮ LÍBANOU ANĚLI

Trinkewitz, Barborka, Jindřich Procházka

Kaligrafie byla východiskem prvních vizuálních textů Karla Trinkewitze, jenž se poté zabýval vizuálními texty kolážovanými. Z mladé generace soustavně zkoumala různé možnosti vizuální poezie řada autorů, Zdeněk Barborka pracoval s plnosémantickými jednotkami, slovy, uspořádanými do struktury fugy, a tak jí zviditelňoval a aktualizoval vazbu mezi hudebním a básnickým útvarem. Ve svých penetrážích postupně nahrazoval verbální materiál výchozího textu materiálem novým – v tomto procesu vznikla řada překvapivých kontextů. Jindřich Procházka pracoval důsledně s plošnou organizací textu – vytvářel nové významové souvislosti v ploše stránky, která dovozovala různé způsoby čtení. Často se zde uplatnily citace mimouměleckých materiálů či parafráze výtvarného díla prostředky psacího stroje. Procházkovy práce měly nejbližší sféře popoetrie, jak ji známe třeba z italského prostředí.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is dense and includes several large, prominent words or phrases, such as "Gott", "Gott", "Gott", and "Gott". The handwriting is highly stylized and characteristic of the 17th or 18th century. The document appears to be a page from a book or a collection of letters, with the text written in a dark ink on aged paper. The words "Gott" are written in a very large, bold, and somewhat decorative font, while the surrounding text is in a smaller, more fluid cursive. The overall appearance is that of a historical manuscript or a page from an old book.

Nebeský, Koryčan

Východiskem děl Ladislava Nebeského bylo kódování. Především znaků abecedy do dvojkového kódu vznikl nový jazykový systém, dovolující v ploše různé operace, vytvářející nové vazby mezi výchozími významy. Obdobně bylo možné přiřadit ke grafémům geometrické útvary a z nich identifikovat „podobu“ slov či sledovat možné významy nových útvarů. Miroslav Koryčan zkoumal možnosti kombinatorických textů, ale také aplikoval na jazykový materiál pravidla různých her, která pak determinovala uspořádání v ploše.

Ladislav Nebeský

1.

d n e š e k

■	■	□	□	□	■	<i>b</i>
■	■	■	□	■	□	<i>y</i>
□	□	□	■	□	□	<i>l</i>
□	■	□	■	□	■	
■	■	□	■	□	□	<i>o</i>
■	□	□	■	□	■	<i>k</i>

v
š
a
k

■	■	□	□	□	■	<i>c</i>
■	■	■	□	■	□	<i>o</i>
□	□	■	■	□	□	
□	■	□	■	□	■	
■	■	□	■	□	□	
■	□	□	■	□	■	

z í t ř e k

Burda, Adamus, Valoch, Miler

Nejradikálněji se spojovaly výtvarné a básnické principy u těch, kdo se začali zabývat možnostmi rytmických a optických determinant strojopisu jako svébytného skladebního principu, jako tomu bylo v typogramech Vladimíra Burdy, v básních-obrazech Karla Adamuse a v optických a rytmických básních Jiřího Valocha. Důsledná minimalizace byla charakteristická pro vizuální básně Karla Milera.

r R

Vladimir Burda

r	r	r	r	r	rRrRrRrRr	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	RrRrRrRrR	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	rRrRrRrRr	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	RrRrRrRrR	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	rRrRrRrRr	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	RrRrRrRrR	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	rRrRrRrRr	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	RrRrRrRrR	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	rRrRrRrRr	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	RrRrRrRrR	r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	rRrRrRrRr	r	r	r	r	r	r

RRRRRRRRR
 RRRRRRRRR
 R RR R
 rRR r

r r r r r

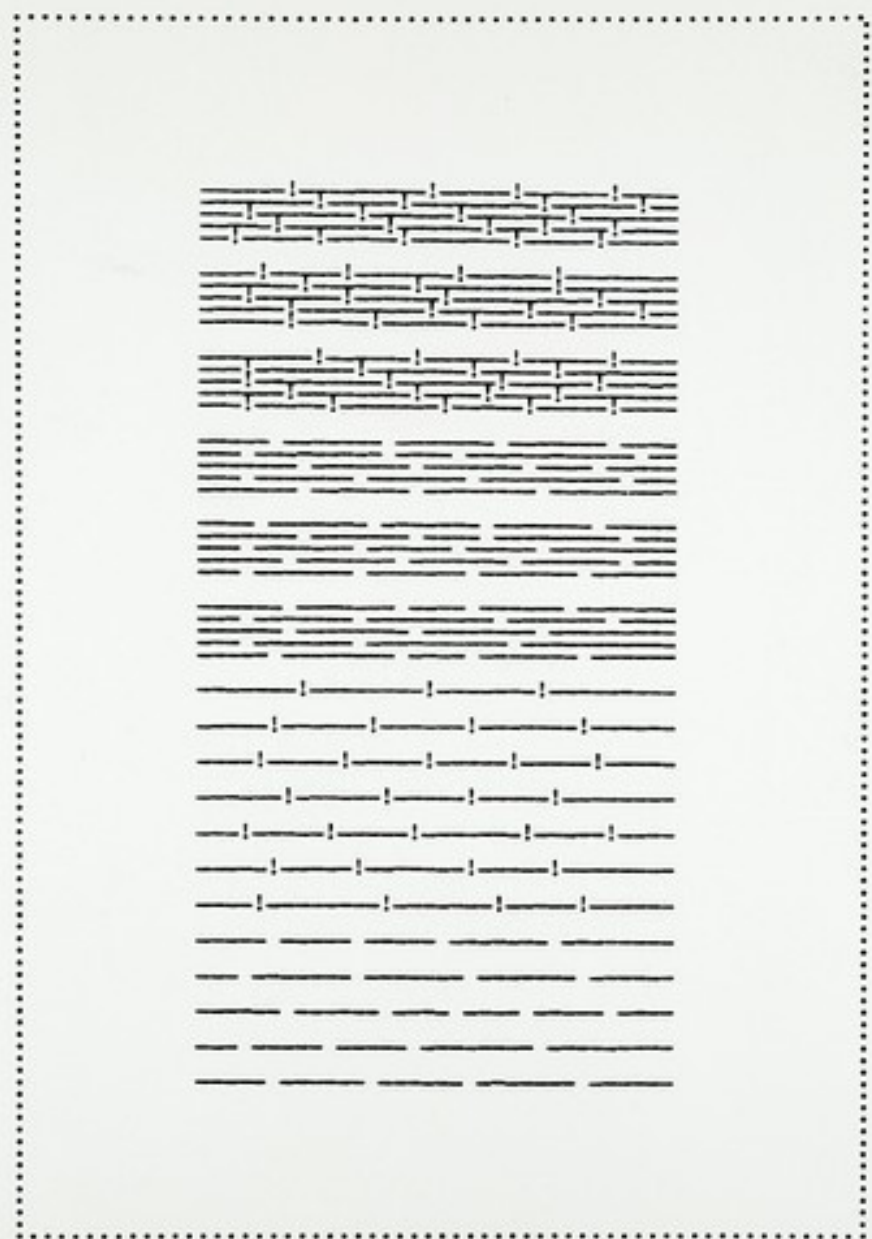
RRRRRRRRR
 RRRRRRRRR

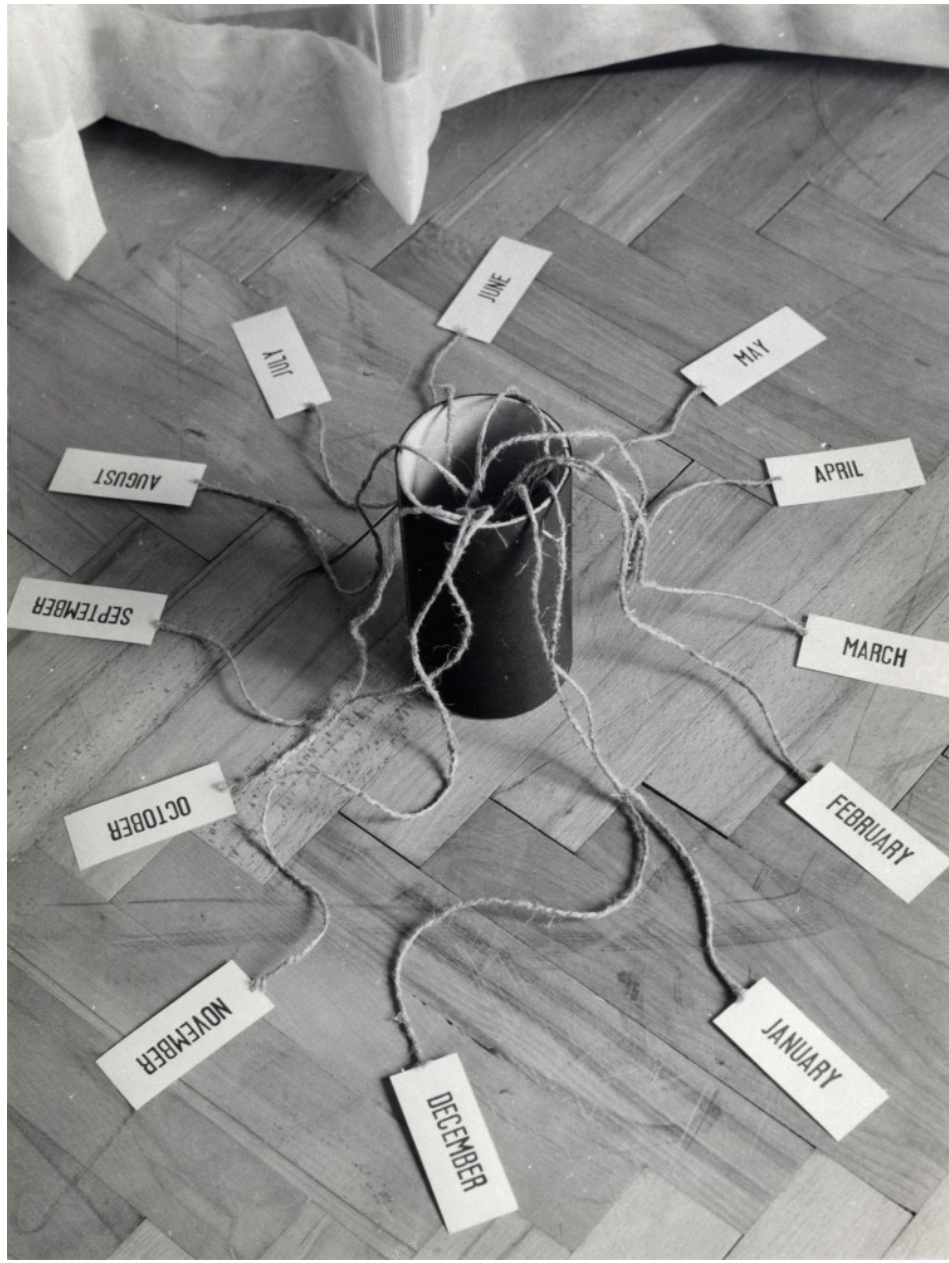
r r r R r r
 R r RR
 R r R r r r
 r R r R r r R

r r r r r
 r r r r r
 r r r r r
 r r r r r
 r r r r r

r r r r RRRR
 r r r r RRRR
 r r r r RRRR
 r r r r RRRR
 RRRR r r r r
 RRRR r r r r
 RRRR r r r r
 RRRR r r r r

RRRRRRRRR
 RRRRRRRRR
 RRRRRRRRR
 RRRRRRRRR
 RRRRRRRRR

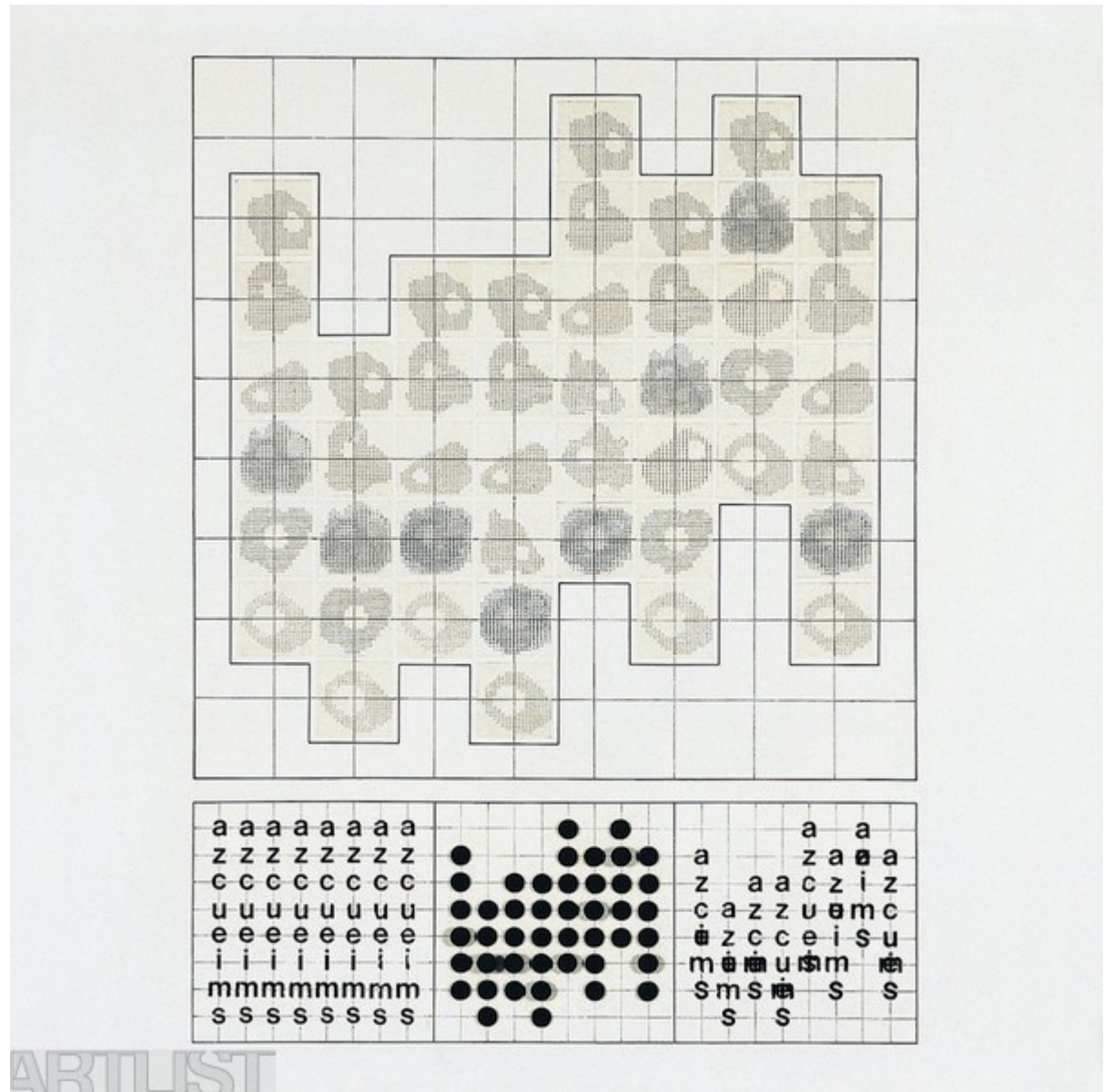

Wojnar, Kocman, Vokolek

V 70. letech se kategorie vizuální poezie výrazně konceptualizovala, jak dotvrzují mřížkové básně Jana Wojnara a konceptuální básně Jiřího Hynka Kocmana, ale také tvorba Milerova a Valochova. Tehdy se intenzivně vizuální poezii věnoval také Václav Vokolek, jehož první vizuální texty měly podobu ručně psaných básní-plakátů, využívajících exprese rukopisu a psaní, jeho další realizace korespondoval s aktuálními podobami projektovaného umění (texty jako projekty verbálních zásahů v prostředí). V 80. letech se dále rozvíjel Vokolkův zájem o vztah znaku a prostoru a o expresi psaní, obojí v textových malbách (lettrismus)

Jan Wojnar (Mřížková báseň; Prostorová mřížková báseň)

Hůla, Hátleová, Klivar, Čeliš

Do již kodifikovaných podob výtvarné poezie v 70. letech přibyly především práce Jiřího Hůly, rozvíjející možnosti abstraktního strojopisu, Heleny Hátleové, využívající vztahu vizuálního útvaru a jeho interpretace izolovanými grafémy, a Miroslava Klivara (fotopoezie, práce s různými znakovými systémy). Východiskem tvorby Jana K. Čeliše se stal barevný strojopis, nejprve v podobě vizuální interpretace cizích textů, poté v podobě bezprostřední barevné artikulace vlastních textů, s uplatněním vrstvení, přehýbání apod. Sféra práce tohoto umělce se postupně rozšířila i do oblasti minimálních knižních konceptů a konceptuálně-poetických textových reflexí.

Václav Havel

Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!

xxxxxAť jde každý vlastní cestou! xxxxxxxxxxxxxxx

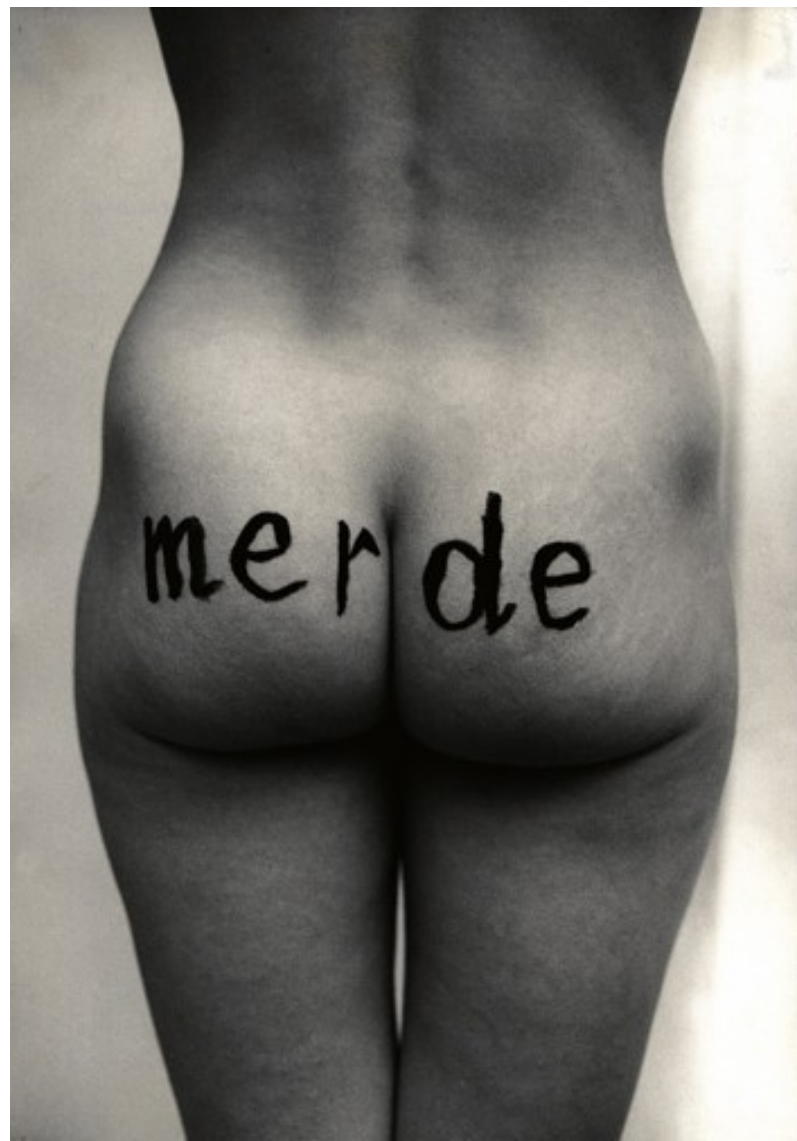
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!
Ať jde každý vlastní cestou!

Hiršal, Grögrová: Job – boj

po smyslu života znamená klást si otázku, jaký je smysl lidské existence? Ptát se po smyslu lidské existence, ptát se nad tajemstvím vesmíru. Čeho očekáváš k radosti a žalu? Čeho očekáváš? Co má dokázat? Žádá toho, kdo se zamýšlí nad tím, kdo a činů, žádná potřebnou má. A t BOJ BOJ BOJ káží J proměnit ka konný Bůh mluví hleď a házi po se zobrazení do jater. A boho eové loupí bohům ohem, noví leyř a Odysseů se prohánějí po o Staré mytů ožívají v nových pod ti. Což nepředělí tvé steny radostné pláč a jsou ti dražší než vlastní hlava, jsou vejce, než dopadají ždyť rány, jež dopadají vům nářkem stavidla ůj život by poz l kéž jej H y neoso BOJ BOJ BOJ ozlud a ce. Vždyť k nepřítelům a je orazit a porážení se opti láskou či citem uvěřit ve štěstí. Vybojuj si pekt a zase jen respekt. Nepouí se tím, že vedle sebe uznáš i jiné; Slabosti zakryješ útokem, neustupuj;

Není an
lidská slzo? Není an
tvé steny radostné
ti. Což nepředělí
pláč a jsou ti dražší
hlava, jsou vejce, než
dopadají ždyť rány,
jež dopadají vům
nářkem stavidla ůj
život by poz l kéž jej
H y neoso BOJ BOJ BOJ
ozlud a ce. Vždyť k
nepřítelům a je orazit
a porážení se opti
láskou či citem uvěřit
ve štěstí. Vybojuj si
pekt a zase jen respekt.
Nepouí se tím, že vedle
sebe uznáš i jiné; Slabosti
zakryješ útokem, neustupuj;

Jiří Valoch

Jiří Valoch

včera / dnes / zítra

Norbert Holub

MODLITBA

svatého otce

Evidenční list soudce z lidu

ve volebním období 19____/19____

svatý (svatá) _____

1. Základní údaje

Jméno a příjmení				Politická příslušnost	
Období a místo narození	v _____			Číslo CV	5,30
Profese a vzdělání	Musel volávat _____			Číslo příslušky	o při šestý...
Tržba	Bože můj, Jenž jsi			Společně s tím té	
Ti na nebesích	!				
Nebojí se Ti do toho pléstí,					
Pročpak - k nastavení napájet a spájet	nejsou však			Na této straně	

2. Tvoji při svědění u soudu

Rok 19____									
Rok 19____									
Rok 19____									
Rok 19____									

3. Otázka se svědčí

Tví anděle

Rok 19____									
Rok 19____									
Rok 19____									
Rok 19____									

4. Otázka se svědčí tak trochu blbě

Rok 19____									
Rok 19____									
Rok 19____									
Rok 19____									

© 1988 - 1989

Venkovská
Pražská

Brně v dne 15.1. 1990

POTVRZENÍ

+ + +
Svědčím, že potvrzuje, že
Vě zase pětá snít Rostál ti
na děsních
Koukalo 808
Jak se vložky na obložce

klubou
.....

SVF - 18 184 8 VOY 17 68 14 8000

Fónická poezie

- *„Báseň má rozrývat, probouzet, drásat, vyvrhovat, obnažovat nebo neustále otvírat ránu jistých samozřejmostí a v této úloze kyseliny stůj co stůj prosekávat džungli nebo prorážet krunýř, do nějž nebo za nějž se uchyluje nebo kde se otupuje, uspává či kde usíná naše citlivost, naše schopnost vnímat nebo naše pozornost...“* Bernard Heidsieck: Báseň jako křik
- *„Lidé se osvobozují od řeči předem dané a vnucené už v dětství i s její zátěží myšlenek a morálky, vracejí se ke kořenům sil a pracují na nich za pomoci nejmodernější techniky a svědomí jako kosmonaut v prostoru – neboť etika spočívá v odvaze ke změně.“* V manifestu První stanovisko mezinárodního hnutí, ve kterém se v říjnu roku 1963 více než dvě desítky básníků ze čtrnácti zemí přihlásily k programu konkrétní a fónické poezie

Nováková cesta k fónické poezii

- už od roku 1958 - tak jako využívá automatismus k psaní textu, automatismus mluvení ho přivádí k onomatopoickým básním
- nejprve tu byly jeho vlastní překlady poezie „přírodních národů“, které se později dočkaly samostatných vydání. Básníka zaujala skutečnost, že v indiánské a hlavně eskymácké lidové poezii se objevují dlouhé úseky zpívaných improvizovaných refrénů, tvořených skupinou nesémantických, onomatopoických slov. Ty mají v básni význam hudební a rytmiizační.
Dalším zdrojem inspirace byly Novákovi *Lautgedichte* dadaistů.
- Pod těmito dvěma vlivy začal Novák psát první „onomatopoické básně“, často vznikající jako okamžitá hlásková improvizace.
- Jednou z prvních byla skladba ***Ptáček v dutinách ocelového města***

Ptáček v dutinách ocelového města

Pimpili pápá	Bandúra bíra béra
pimporá	bandúra bíra béra
pimppili pá	bandúra bí
pimporá	bandúra bá
Humba humba humbána	bandúra bí
Fimfili fáfá	bandúra bá
fimforá	bandúra
fimfilifá	bandéra
fimforá	bandúra
bandéra	
Humba humba humbána	bíra béra bítra béra
bíra bí bíra bá	
Fumfulu fáfá	bíra bí bíra bá
fumforá	Bandúra bíra béra
fumfulu fá	bandúra bíra béra
fumforá	bandúra ba...

- Fónické básně jsou protipólem Novákovy ostatní tvorby. Tak jako vizuální, konkrétní básně, které tvoří v šedesátých letech velkou část jeho básnické tvorby, nelze hlasitě recitovat vzhledem k jejich zakotvenosti ve vyjadřovacích prostředcích obrazu, fónická báseň se zase často vzpírá písemnému záznamu.
Novák se snaží zvukovou poezií vrátit báseň k jejím počátkům – do dob, kdy existovala mimo písemný záznam – a učinit ji znovu výhradně tělovou, orální záležitostí.
- **Novákova fónická tvorba se dá rozdělit do několika skupin**

skladby vzniklé hrou s hláskami či s fiktivními onomatopoickými slovy

- Boš baš baš beš
bíl baš bala blaš
bal bola blaš baš bére
- Miróna miróna karbróna
buš buš buš buš buš
hala brů bů bů bů
hala brá baškala
mandoleso mandoleso
huj duj duj

Skladby založené na jazyce s významovým obsahem, kde Novák využívá různých efektů nahrávací techniky, ozvěn, zdvojení a distorze hlasů a mnohdy expresivní autorské recitace

Zkapalnění geometra Descarta a jeho další život v kapalném skupenství.

Struktura české řeči v českých příslovích

Humor, hra, náhoda jsou nedílnou součástí Novákova díla.

Petr Váša – Fyzické básnictví

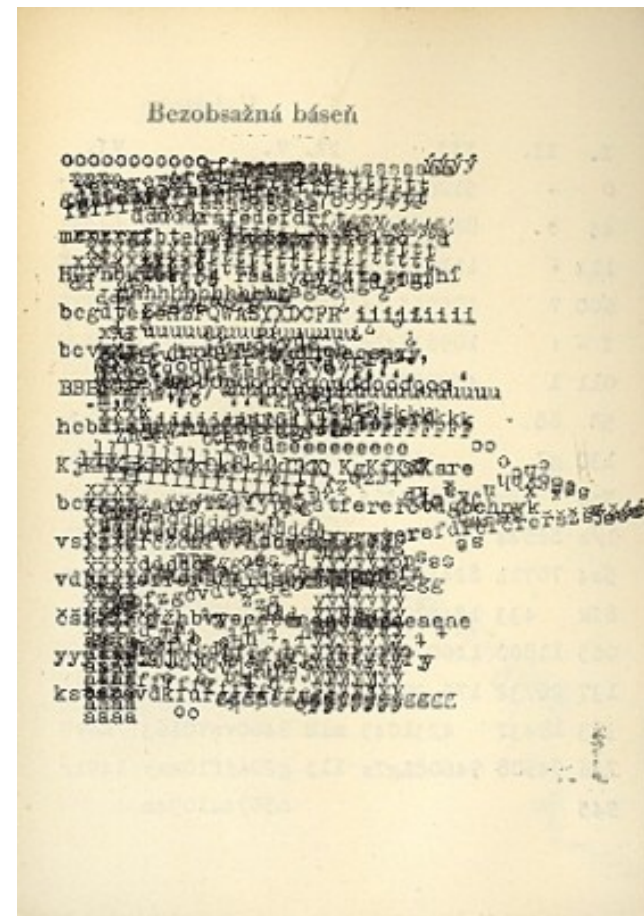
- Dneska si o tom myslím spoustu věcí, ale původně to vzniklo tak, že jsem měl kapelu a přemýšlel jsem nad tím, jak by texty, které jsem pro tu kapelu měl, mohly fungovat jinak. Zkusil jsem je přednášet jiným způsobem a pak jsem zjistil, že se vlastně můžu stát tou kapelou! Místo hudebních nástrojů a pódiových konvencí můžu používat různé pozice hlasu a pak i gesta a akci celého těla. Byl to pro mě úplně převratný, vzrušující objev. Ale dlouho jsem si myslel, že je to jenom někam posunutá hudba – „člověk, který se stane kapelou“. Až pak se ukázalo, že to má vlastně blízko k divadlu a také mnohým dalším odvětvím umění.
- Jedna definice je, že když si člověk představí klasickou recitaci, tak to funguje tak, že na prvním místě je slovo, pak práce s hlasem, s gestem a na posledním místě práce s pohybem, fyzickou akcí. Fyzické básnictví je vlastně totéž s tím rozdílem, že všechny ty čtyři složky jsou rovnocenné a kterákoliv z nich může být v určitém okamžiku dominantní. Chvilíčku to může připomínat recitaci, chvilíčku zpěv, chvilku pantomimu.
- <https://www.youtube.com/watch?v=iou0qVT9--c>
- <https://www.youtube.com/watch?v=6cVw8NDgKUA>

Elementární rozvaha o grafické hudbě

Pokus o typologii vizuality partitur, s případovou studií tvorby z bývalého Československa.

Aneb o čtení, pozorování a poslouchání partitur.

Může být výsledek jakéhokoliv skladatelského procesu statický, nebo je statický pouze záznam, a je pak jeho zastavením, zakonzervováním, zachycením skutečně záznam grafický, který vzniká dříve, než samotná znějící struktura?

A LLELUIA

Domine refu-
 gi-um factus es
 nobis a-generatio-
 ne & p-genie.

A H. Dñs regn- decor-

A LLELUIA

Venite exultemus domino i-bilemus
 de o saluta- ri no-
 stro.

VP reoccupemus faciem eius. Inconfessi- o-ne
 & Inpsalmis i-bilemus

A LLELUIA

Il modo di leggere la mano
 e segnato per numero, comin-
 cando dal numero .1. et segui-
 tando. Le chiane rosse sono
 quelle che si segnano nel canto
 fermo; il nome loro, et modo
 di leggerle e scritto di nanci
 alle stesse chiane fuor della
 mano, come vedete al tuo-
 go suo. x.

Handwritten musical notation with lyrics: Kyrie, laison, Kyrie, laison, Kyrie, laison, Kyrie, laison. Includes a small red floral mark.

Handwritten musical notation with lyrics: Ego panis vpi. Part tuca deum genuisti. Kyrie laison. Caste laison. Agnus Kyrie laison Kyrie laison Kyrie laison. Caste. Includes a red asterisk at the end.

Handwritten musical notation with lyrics: Kyrie laison. Caste. Includes a small red floral mark.

Handwritten musical notation with lyrics: Caste. Agnus Kyrie Kyrie laison. Caste laison vix. Includes a red asterisk and a small red floral mark.

M. Baude Cordier

Delle bonne sage plaisir et joy
 Le bon daine de son nouuel le daine mon
 que d'vous se presente

Eno: Belle lomee
Outra Belle lomee

De reception ce don ne soyez lence, se vous supplie
 doulce d'amuselle. Belle lomee etc.
 Car tant vous am q'ailous n'ay mon entente
 Et se stay q'vous estes seule celle qui fame
 plus que d'asien vous appelle. flout
 De beaute sur toutes excellente

Delle bonne sage plaisir et joy
 Le bon daine de son nouuel le daine mon
 que d'vous se presente

M. Baude Cordier

Eno: Belle lomee
Outra Belle lomee

De reception ce don ne soyez lence, se vous supplie
 doulce d'amuselle. Belle lomee etc.
 Car tant vous am q'ailous n'ay mon entente
 Et se stay q'vous estes seule celle qui fame
 plus que d'asien vous appelle. flout
 De beaute sur toutes excellente

Delle bonne sage plaisir et joy
 Le bon daine de son nouuel le daine mon
 que d'vous se presente

De reception ce don ne soyez lence, se vous supplie
 doulce d'amuselle. Belle lomee etc.
 Car tant vous am q'ailous n'ay mon entente
 Et se stay q'vous estes seule celle qui fame
 plus que d'asien vous appelle. flout
 De beaute sur toutes excellente

I. Vyšehrad.

B. Smetana.

Harpa I.

Score

Hrad

Petr Kofroň

Vltava

Allegro (a 2 batt) comodo non agitato. Bedřich Smetana
1824-1884
Die Quelle der Moldau. (První pramen Vltavy.)

Piccolo

2 Flauti

2 Oboi

Solo
p lus ingando
p

Vltava. Aqua Mater

Venované 100. výročí vzniku spoločnej republiky Čechov a Slovákov

Marek Piaček

$\text{♩} = 130$

Piccolo

Oboe

Bass Clarinet in B \flat

Bassoon

piccolo
ff *p* *ff* *p* *ff* *p*
ff *p* *ff* *p* *ff* *p*
ff *p* *ff* *p* *ff* *p*
ff *p* *ff* *p* *ff* *p*

ŠÁRKA.

3

B. Smetana.

Allegro con fuoco ma non agitato.

Flauto I. II.

Piccolo.

Oboe I. II.

Clarinetto I. II. C.

Fagotto I. II.

Musical score for woodwinds, including Flauto I. II., Piccolo, Oboe I. II., Clarinetto I. II. C., and Fagotto I. II. The score is in 4/4 time and features dynamic markings such as *sfz* and *ff*.

ŠÁRKA /parafráze/

M. Štěrůú
2018

Musical score for Percussion 1, Percussion 2, and Piano. The percussion part includes parts for SBONGOS, CLAVES, BNG, STOM TOMS, WOOD BLOCK, and TOMS. The piano part features dynamic markings such as *fff* and *sf*. The tempo is marked *♩ = 112*.

Z českých luhů a hájův
Molto moderato. (♩ = 52). **Bedřich Smetana**
1824 - 1884

Piccolo
Flauti
Oboi
Clarineti in B
Fagotti

KRATŠÍ DOPIS BEDŘICHU SMETANOVÍ 1
rev. 1

1, 2. ♩ = 72 *largo* (x^u) (5^u)

ff sempre

1

2

Tábor

Bedřich Smetana
1824 - 1884

Piccolo

2 Fagotti

in F
4 Corni
in D

Lento. $\text{♩} = 46.$

p *dim.* *>pp*

p *pp*

p poco marcato ma sempre p

(Vincenci Parselt Soujdirovi i Brno Contemporary Orchestra)

Stratený v Táboře

A

Grave. $\text{♩} = 46$

Miroslav Tóth

Clarinet in Bb *pp* *p* *>pp*

Bassoon

Trombone *ppp* *<pp*

Tuba *ppp* *<pp*

Piano *pp*

Violin I *ppp* *<pp*

gliss. *gliss.* *gliss.* *gliss.*

sul tasto legato *sul pont.*

Blaník

1

Allegro moderato. $\text{♩} = 72$.

B. Smetana

2 Fagotti

I, II in F

4 Corni

III, IV in D

2 Trombe in D

Musical score for woodwinds and brass instruments. The score is written for 2 Bassoons (Fagotti), 4 Horns (I, II in F; III, IV in D), and 2 Trumpets in D (Trombe in D). The music is in 3/4 time and features a strong, rhythmic pattern of eighth notes. Dynamics include *sfz* (sforzando) and *sfz.* (sforzando).

Má vlast - Blaník

A

$\text{♩} = 72$

Smetana/arr. Form 2018

Musical score for piano, percussion, and keyboard instruments. The score is written for Piano, Percussion, and Keyboard. The music is in 3/4 time and features a strong, rhythmic pattern of eighth notes. Dynamics include *sfz* (sforzando) and *sfz.* (sforzando). The keyboard part includes a section marked *acc.* (accelerando) with a tempo change to $\text{♩} = 85$.

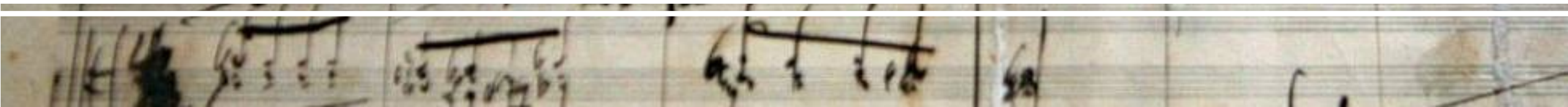
Handwritten musical score on aged paper. The title at the top is "Uvod" (Introduction), written in large, bold letters. Below the title, there is a subtitle in Czech: "Les, corymbiflorus" (likely referring to the species *Ulmus corymbiflorus*). A note in parentheses below the subtitle reads: "(~~Les~~ paprsky ~~stříbrné~~ ~~slunce~~ ~~obklopené~~ ~~stříbrnými~~)".

The score consists of several staves. On the left side, there are parts for various instruments, including strings (ob, violy, violy, violy, violy) and woodwinds (fl, fag, klar, klar, klar). The notation is dense and includes various musical symbols such as clefs, time signatures, and notes. There are also some markings like "ad libitum" and "con voce".

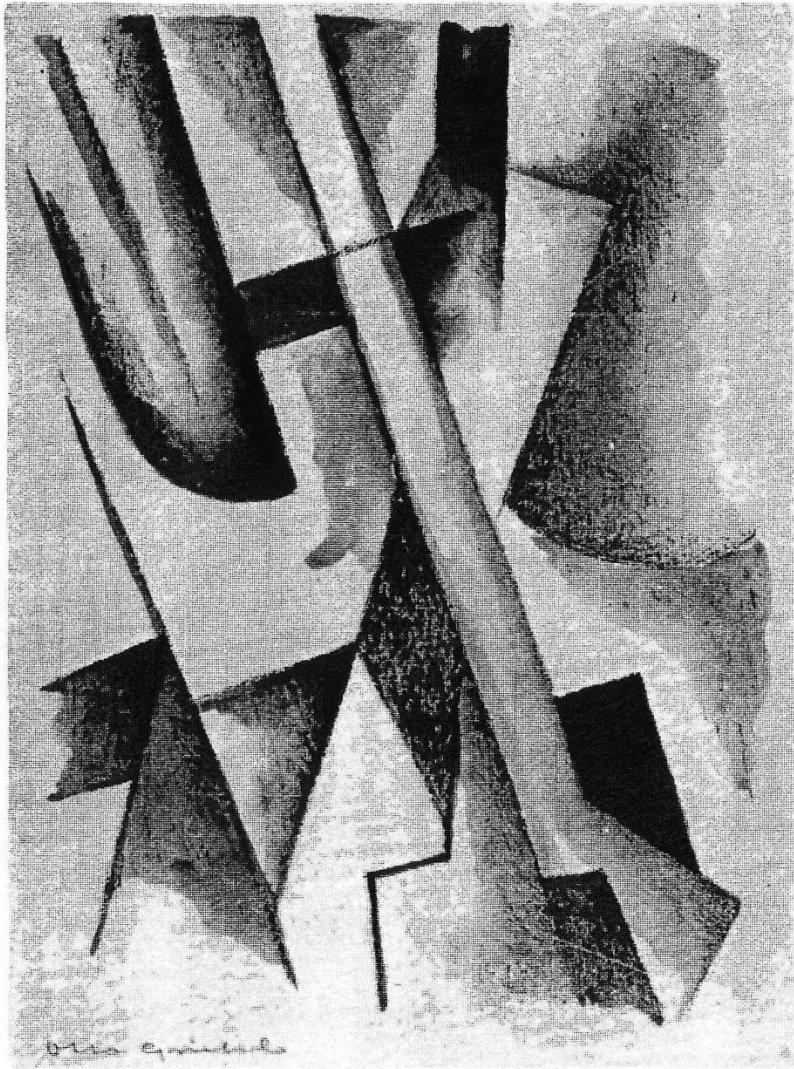
„notová partitura“

A close-up view of the handwritten musical score, showing several staves with musical notation. The notation includes notes, stems, and clefs, typical of a musical score. The paper is aged and shows some staining.

„partitura s nekonvenčními grafickými prvky“

„Novou podobu hudebního záznamu si na jedné straně vynucovaly netradiční práce se zvukovým materiálem v elektronické a konkrétní hudby, stejně jako využívání nových postupů při práci se zvukovou strukturou, na druhé straně pak byly ovlivňovány vědomím autorů o příbuznosti nových hledání v různých uměleckých kategoriích a z toho plynoucí snahou přiblížit své vlastní výsledky metodám, nebo postupům jiné oblasti...“ [Valoch 1970, nes.]

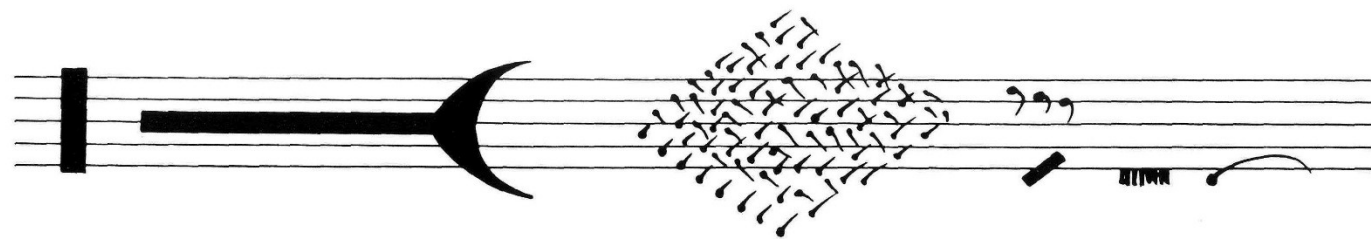
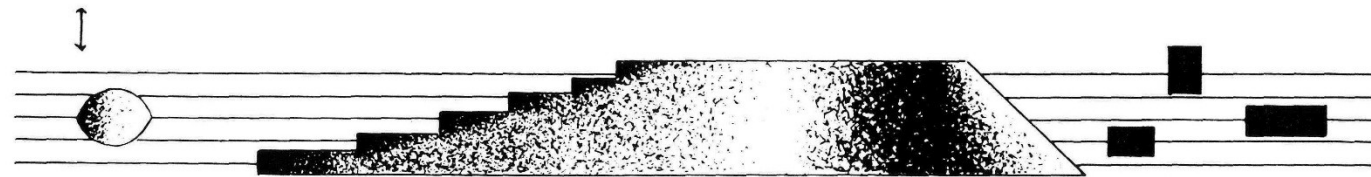
III. Thema

rit.

Erwin Schulhoff

3., 4. Erwin Schulhoff - Otto Griebel: Deset témat 4. téma. 1919
Foto: P. Paul

Ladislav Kupkovič – Mäso križa

Marek Kopelent smyčcový kvartet

(35) 49

p *gliss.* *e sempre sim.* *ff* *p* *mp*

p *gliss.* *e sempre sim.* *ff* *p*

p *gliss.* *e sempre sim.* *ff* *p*

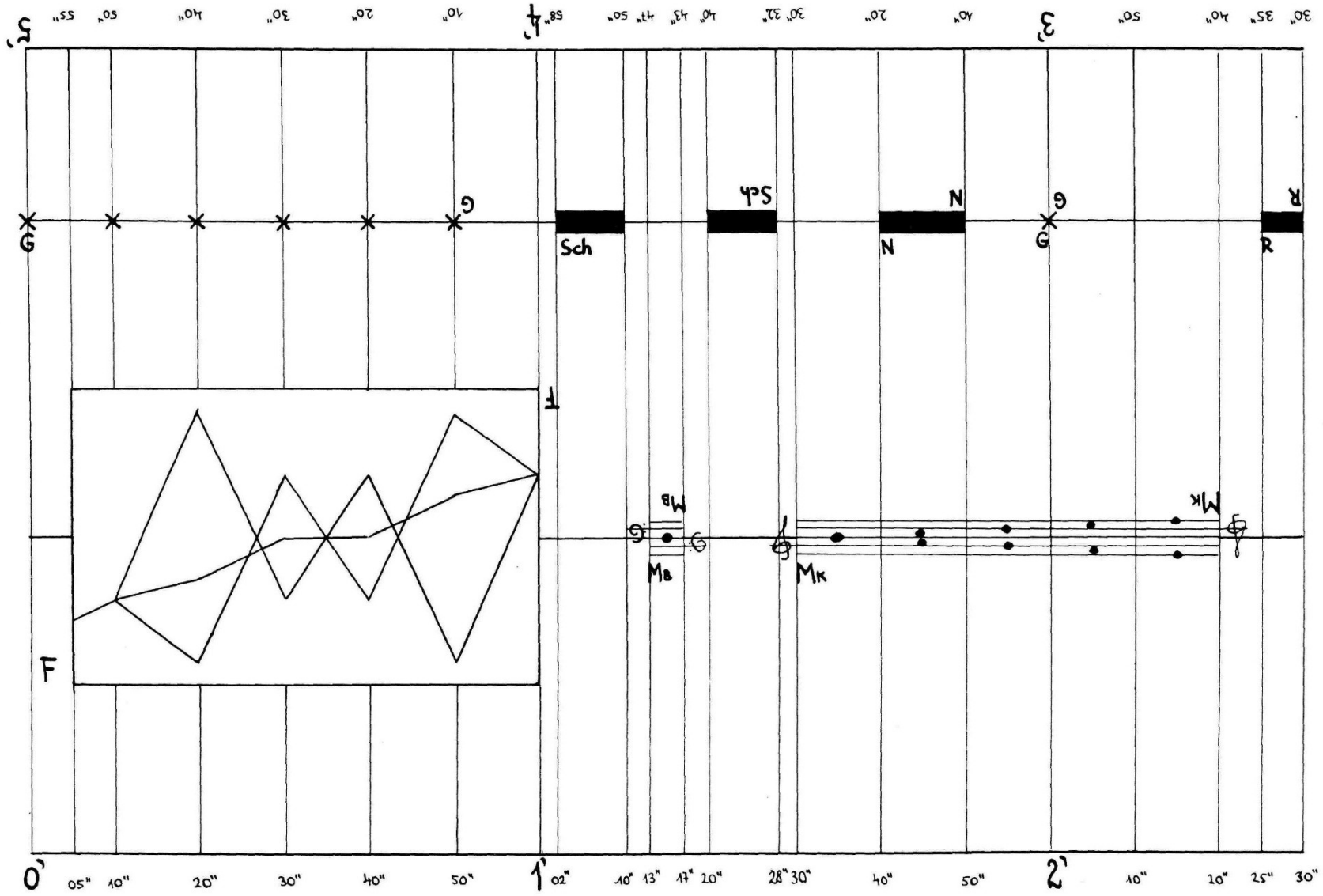
p *gliss.* *e sempre sim.* *ff* *p*

The image shows a musical score for a string quartet, measures 35 to 49. It consists of four staves: Violin I, Violin II, Viola, and Cello. The score is divided into two sections by a vertical dashed line at measure 35. The first section (measures 35-49) begins with a dynamic marking of *p* and includes a glissando (*gliss.*) and the instruction *e sempre sim.* (and always *sim.*). The second section (measures 50-49) starts with a dynamic marking of *ff* and includes a glissando (*gliss.*). The dynamics change to *p* towards the end of the section. The final measure (49) has a dynamic marking of *mp*. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

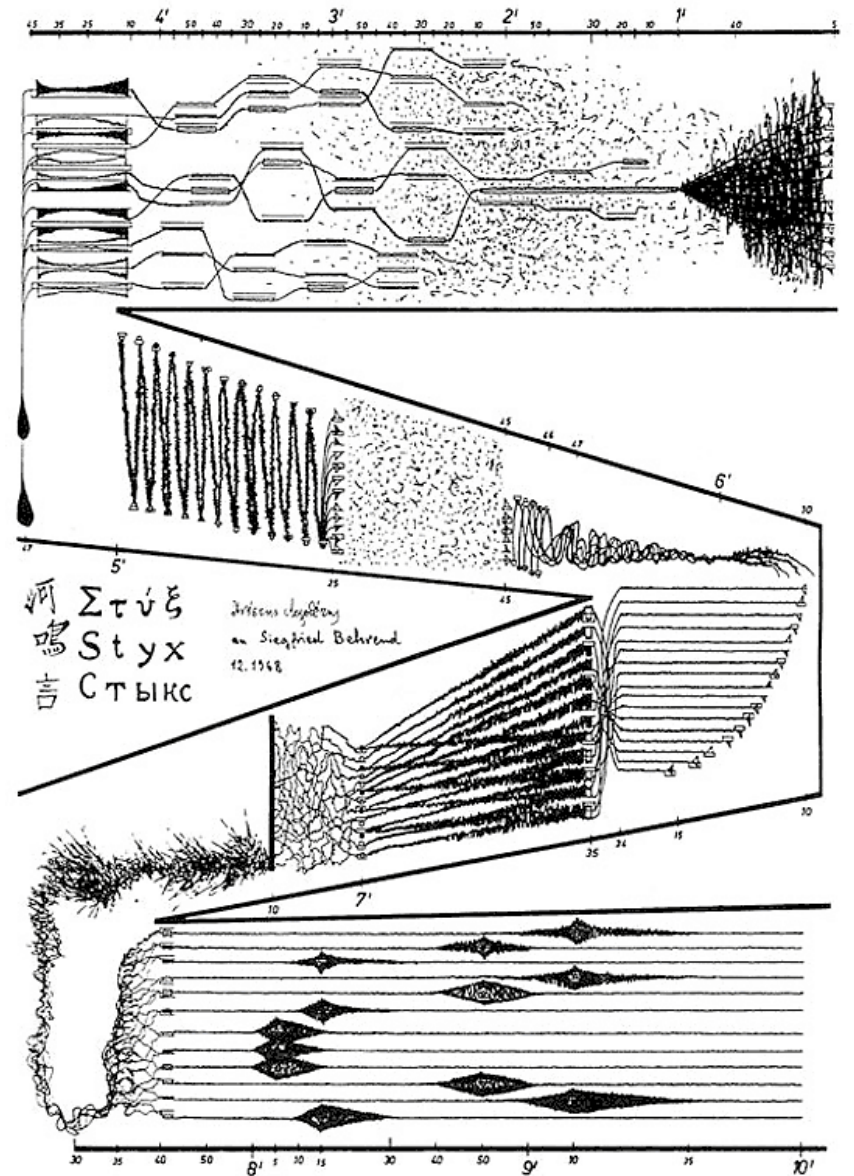
olympia

rudolf komorous
←

„grafická partitura“

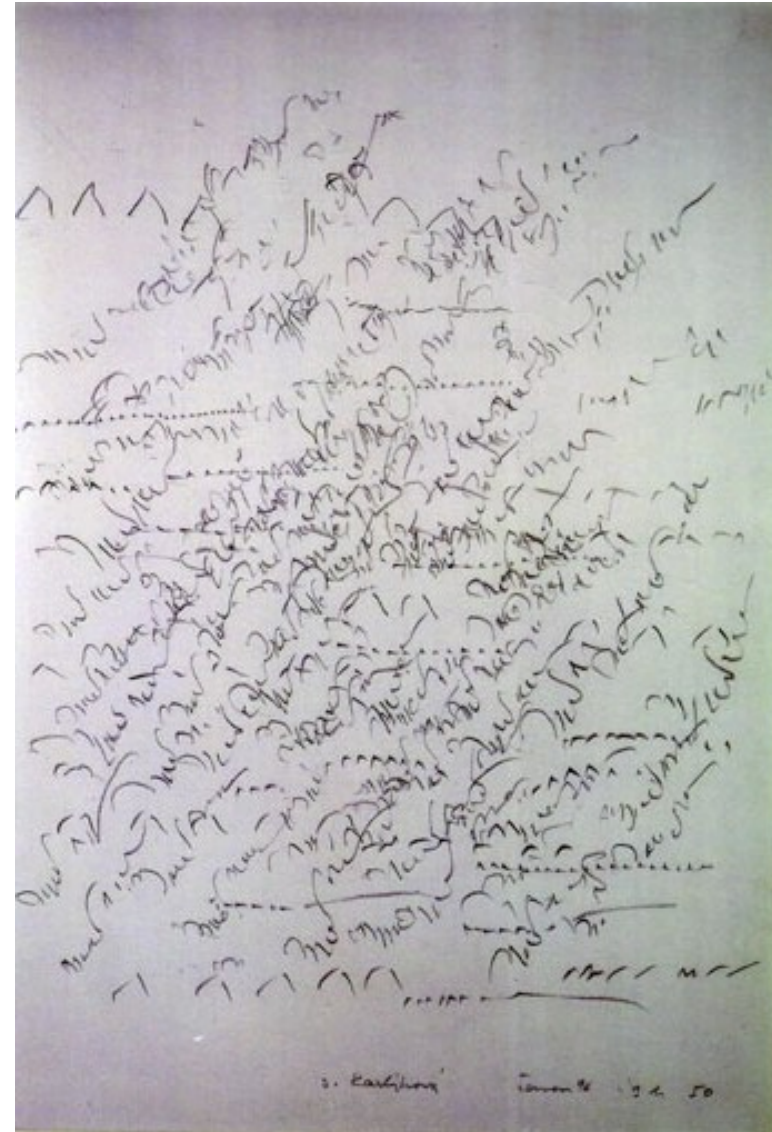
- „hudební text – systém“
 - „mobilní partitury“
- „aleatorická náznaková notace“
- „hudební grafika“

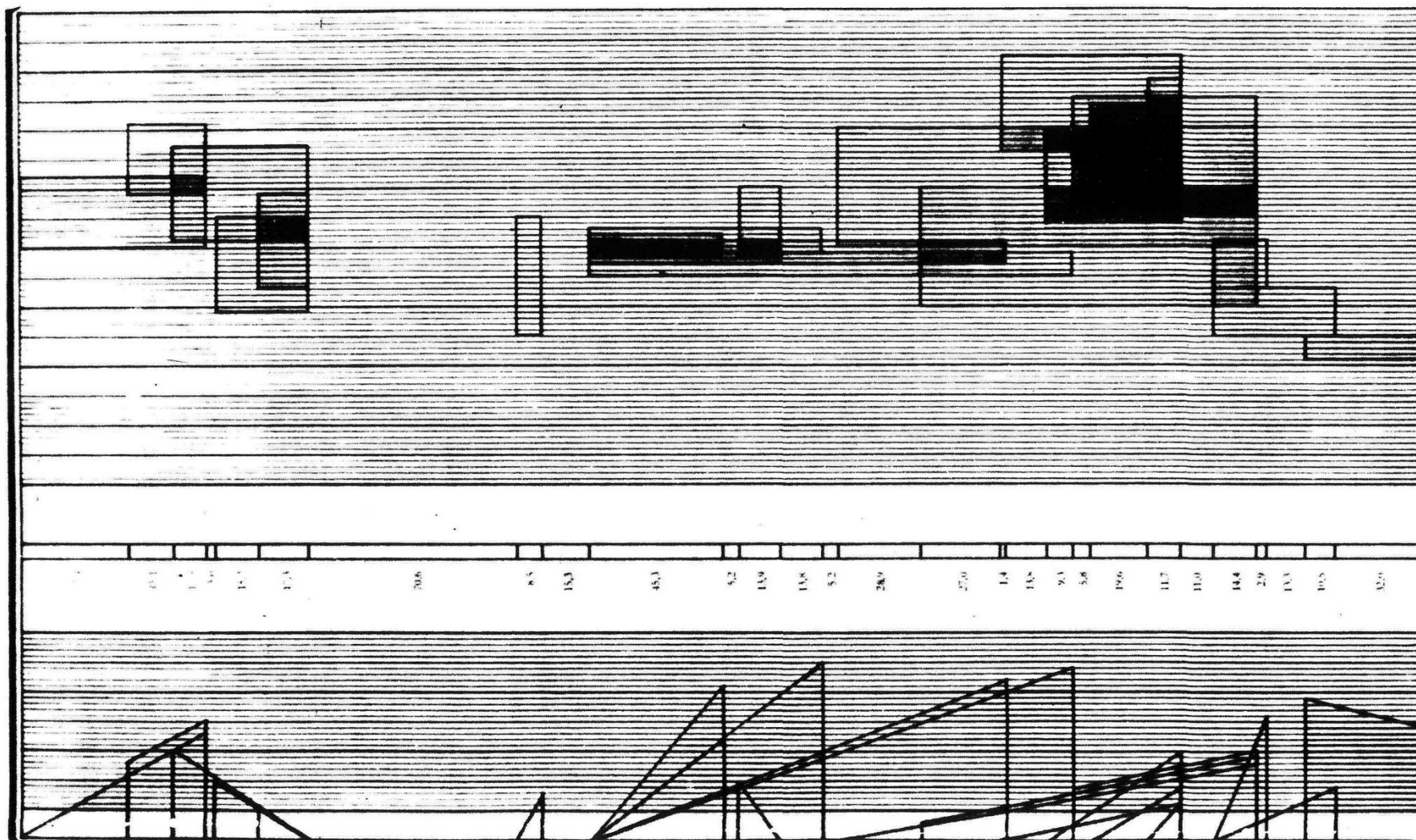

Milan Grygar
kresba dřívkem

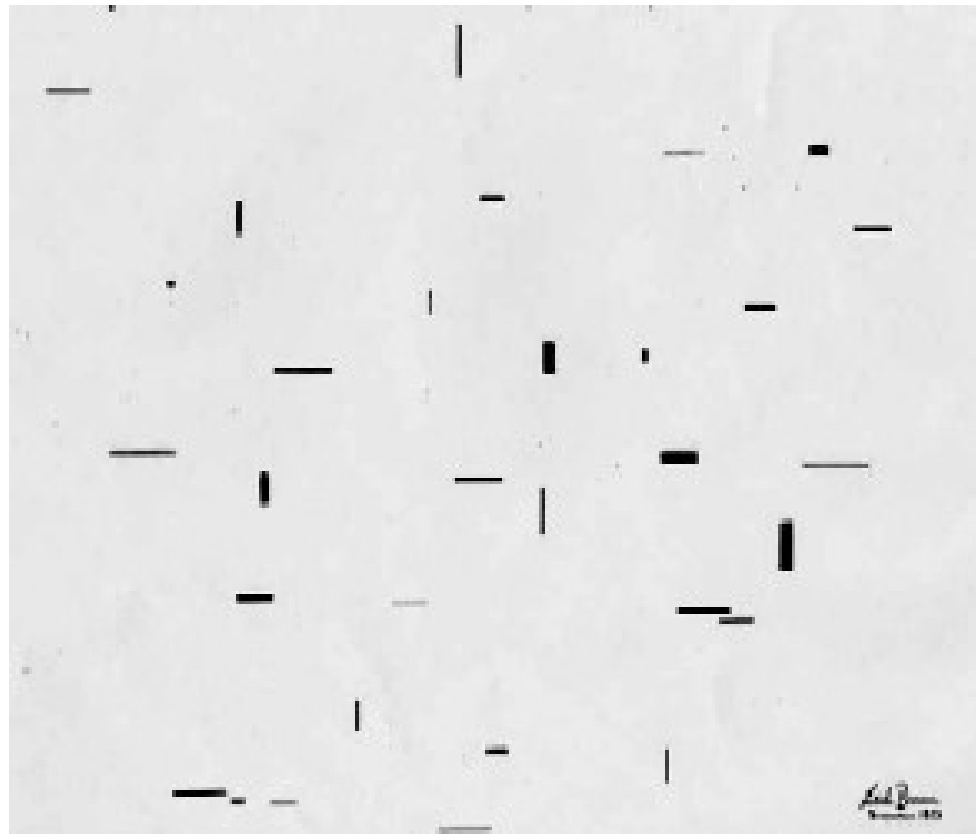
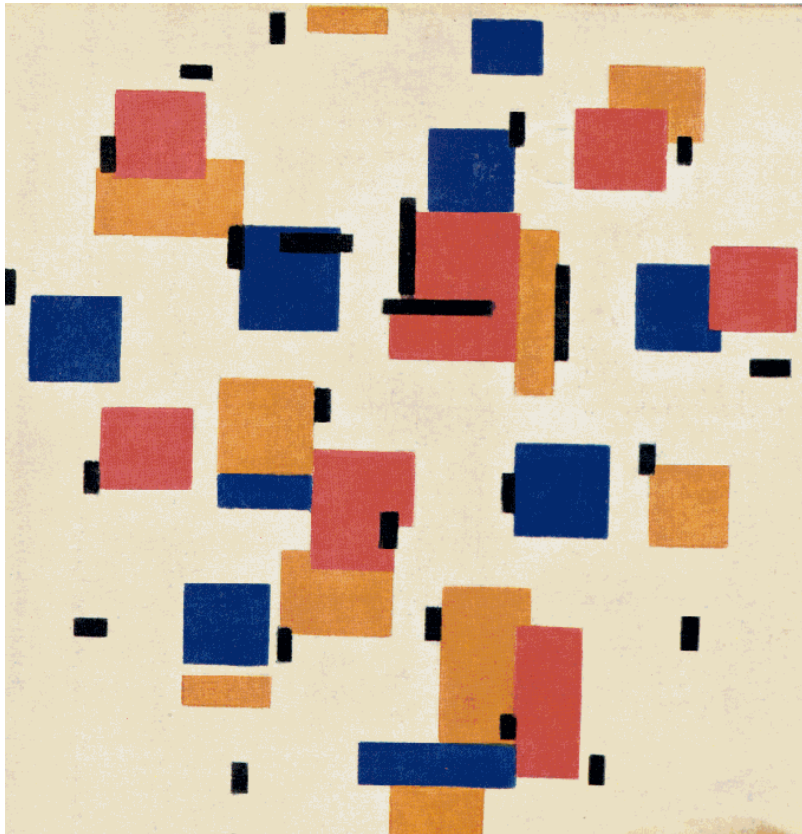
Olga Karlíková – Záznam zpěvu ptáků- Slyšené krajiny

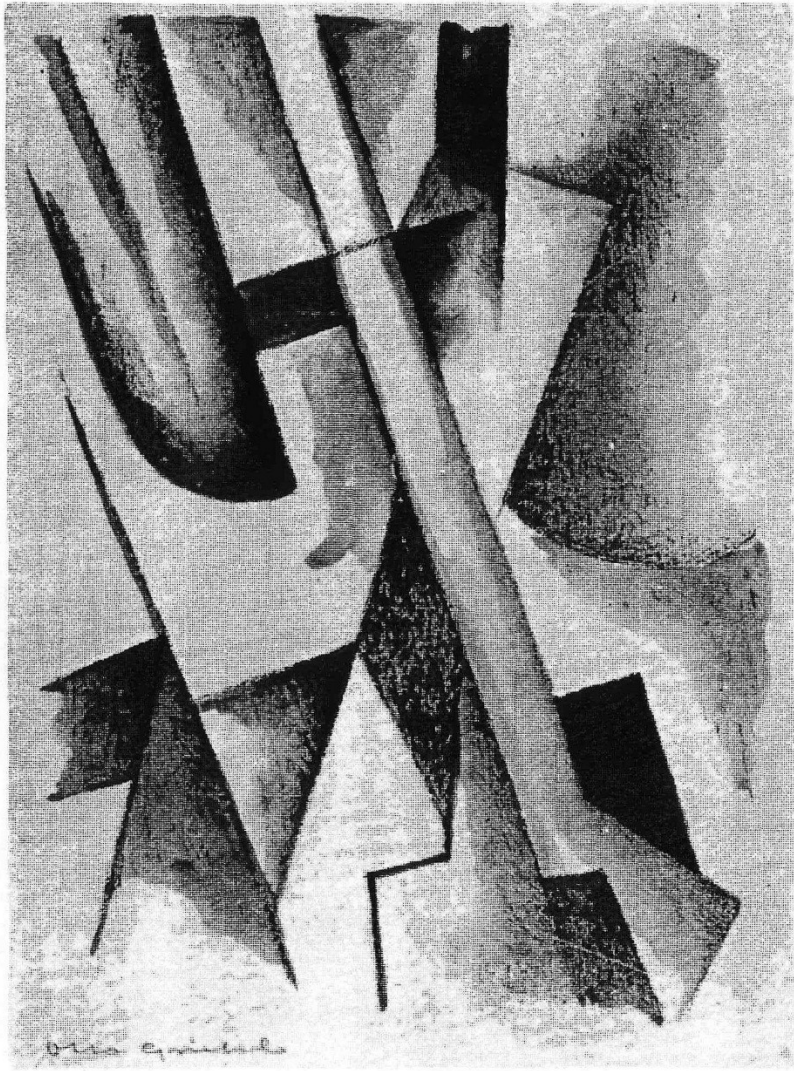

Karlheinz Stockhausen: Studie II, stránka z partitury. Horní systém zobrazuje průběhy sinusových pětitéonových bloků různé hustoty, v rastru zvolených frekvencí (100–17.200 Hz), dolní systém zobrazuje průběh hladin hlasitosti v rastru zvolené škály v decibelech (–40 až 0 dB), na střední ose jsou zaneseny údaje o časové délce bloků v centimetrech (při základní rychlosti magnetofonu 76,2 cm/s).

Piet Mondrian – Earle Brown

III. Thema

rit.

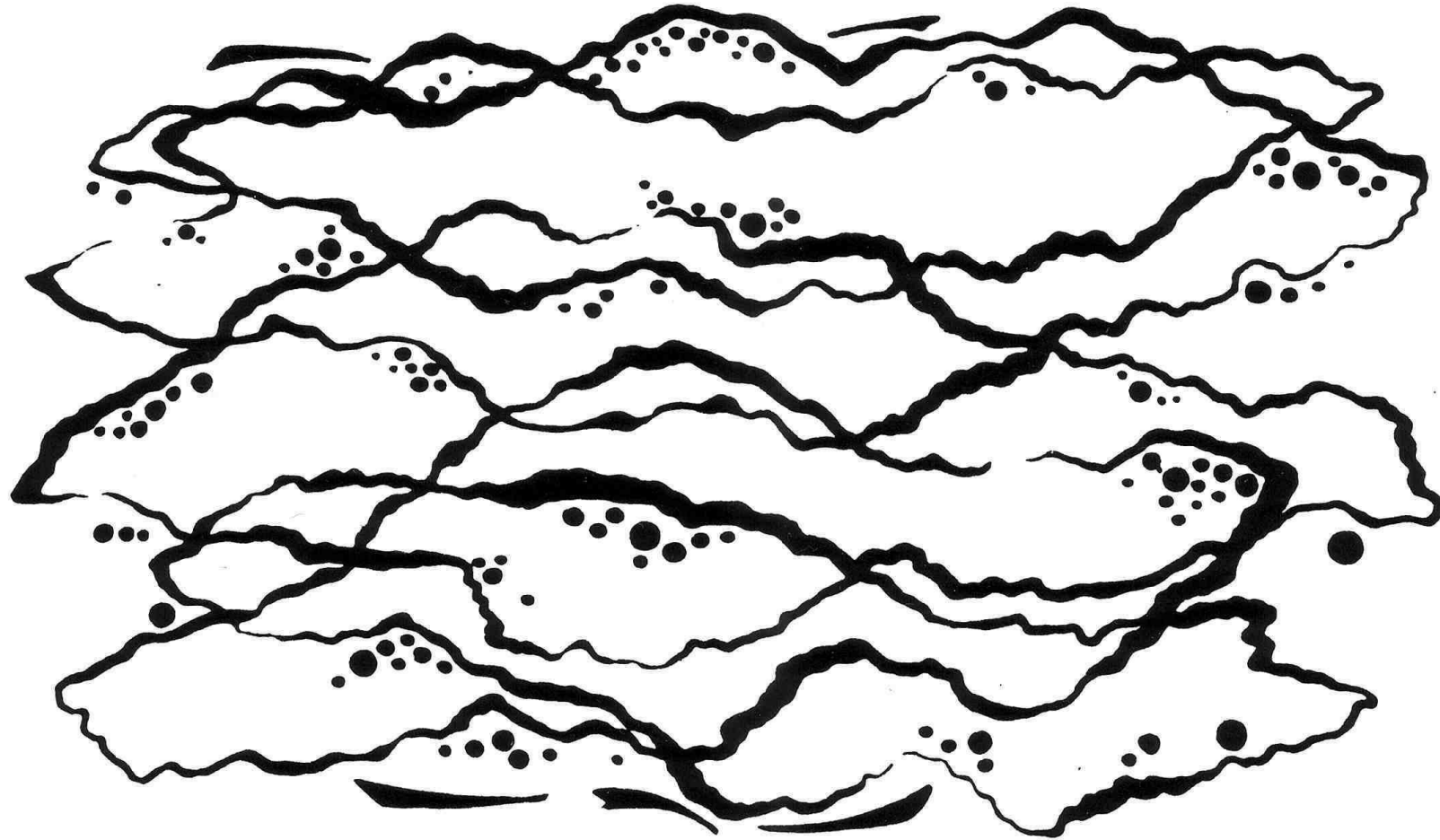
Erwin Schulhoff

3., 4. Erwin Schulhoff - Otto Griebel: Deset témat 4. téma. 1919
Foto: P. Paul

František Kupka – Bílé rytmy na černém

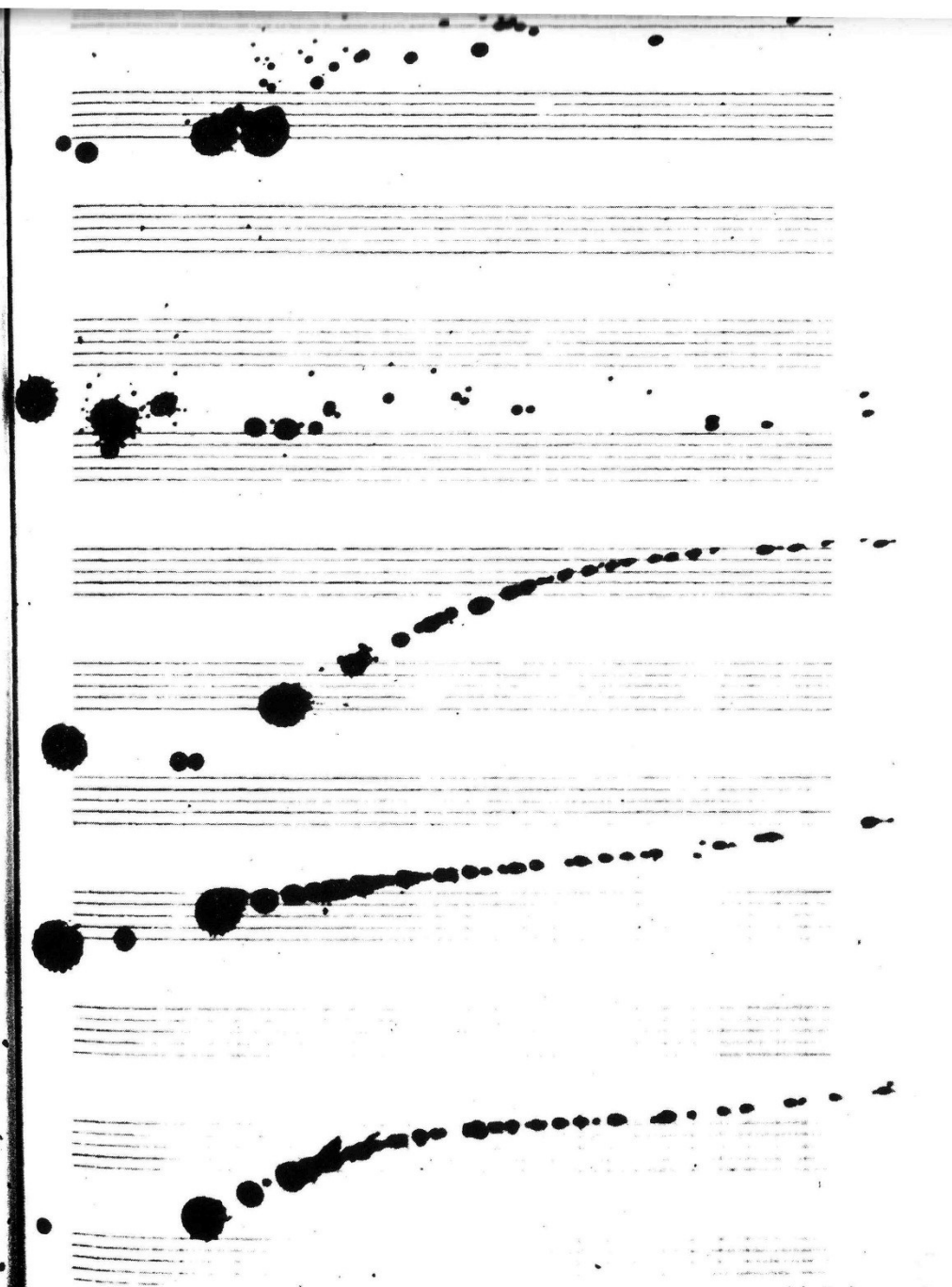
Milan Adamčiak

Aleš Lamr

A. Lamr

Aleš Lamr

music for anybody

stream

space

street

stones

silence

story

sun

stones

space

stream

15"

23"

31"

39"

47"

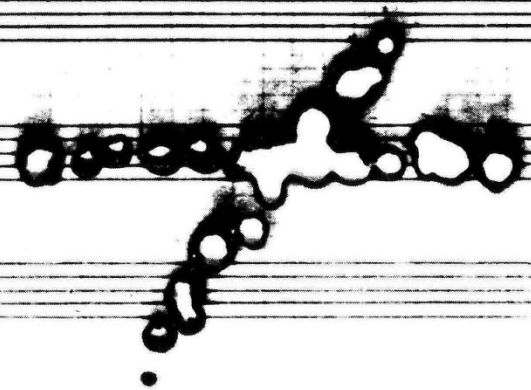
39"

31"

23"

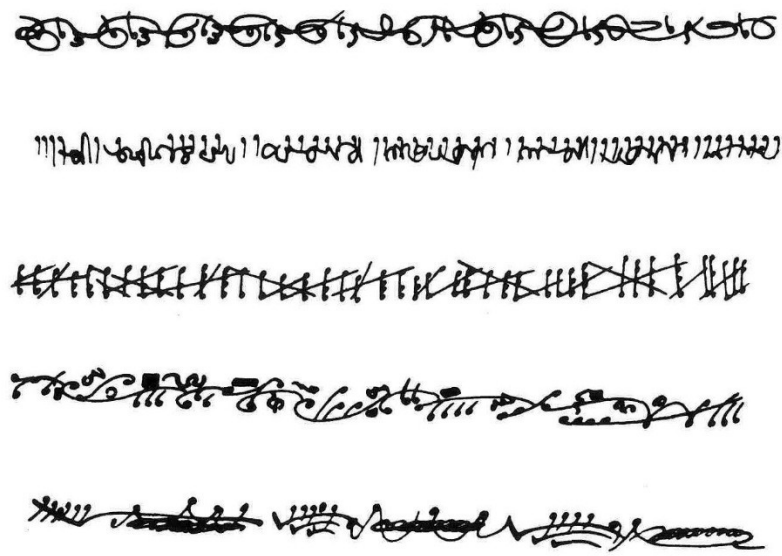
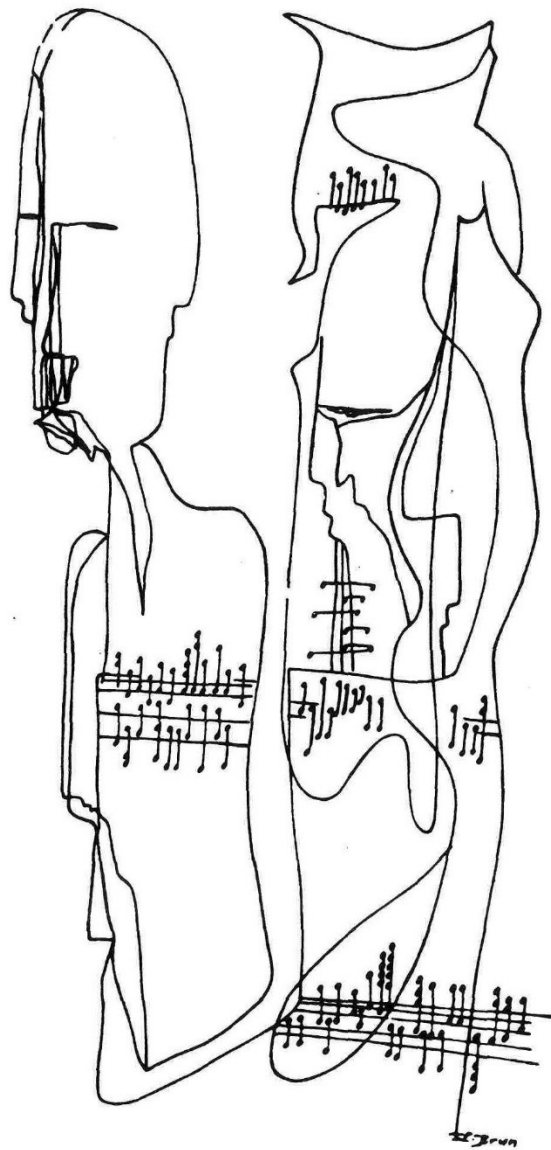
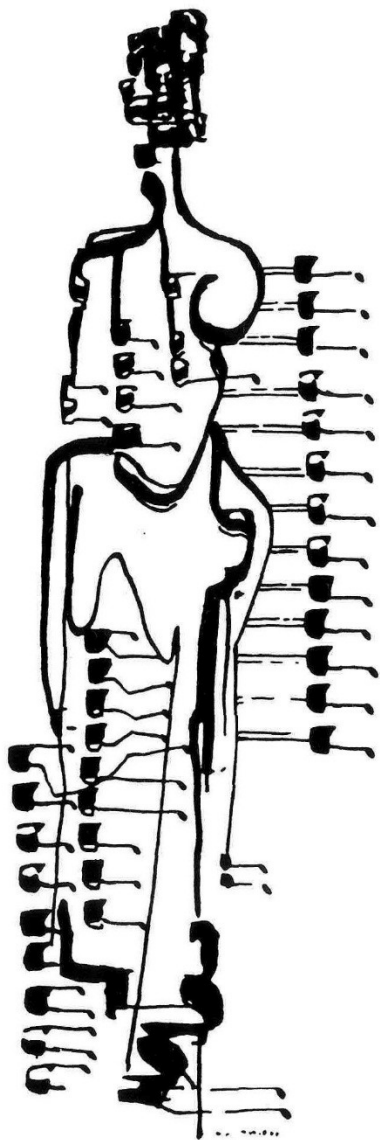
15"

7"

musica per pianoforte

Jan Steklík - Jiří Valoch

6. - 8. Richard Brun: Grafická hudba. List a motta
Foto: J. Hampl

Šťastný, Pokorný, Graham

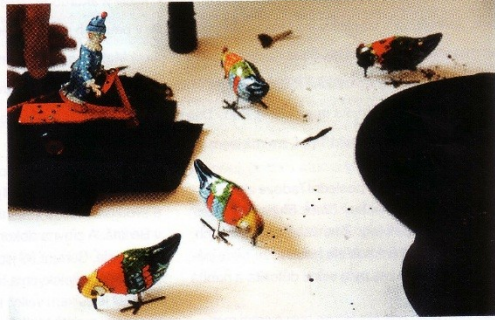
TEMA PRO CECILA TAYLORA

Handwritten musical notation on five staves. The first staff contains the title 'TEMA PRO CECILA TAYLORA'. The second staff has a large, dense scribble of black ink. The remaining three staves are mostly blank, with some faint lines and markings.

Solo pro Billy Graham
(ke študijnému
zpracování)

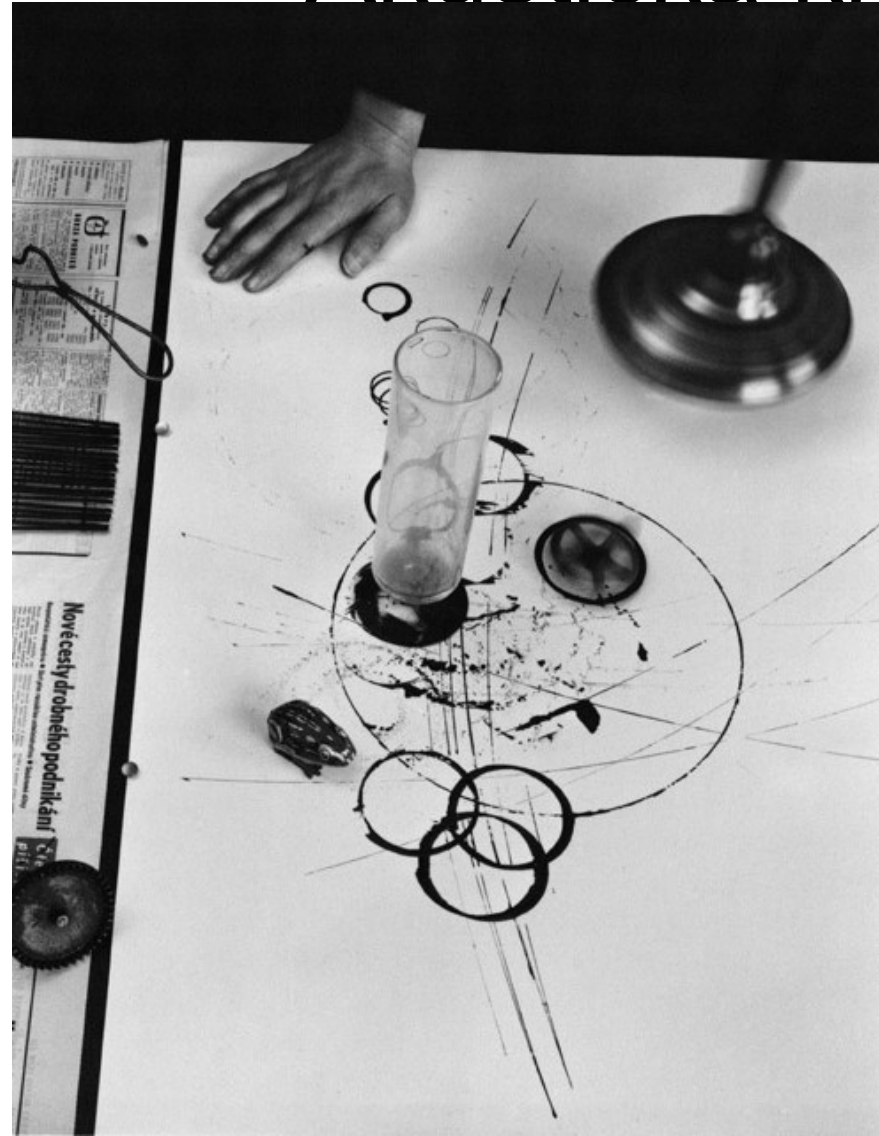
Handwritten musical notation on five staves. The first staff contains the title 'Solo pro Billy Graham' and the subtitle '(ke študijnému zpracování)'. The second staff has a large, dense scribble of black ink. The remaining three staves are mostly blank, with some faint lines and markings.

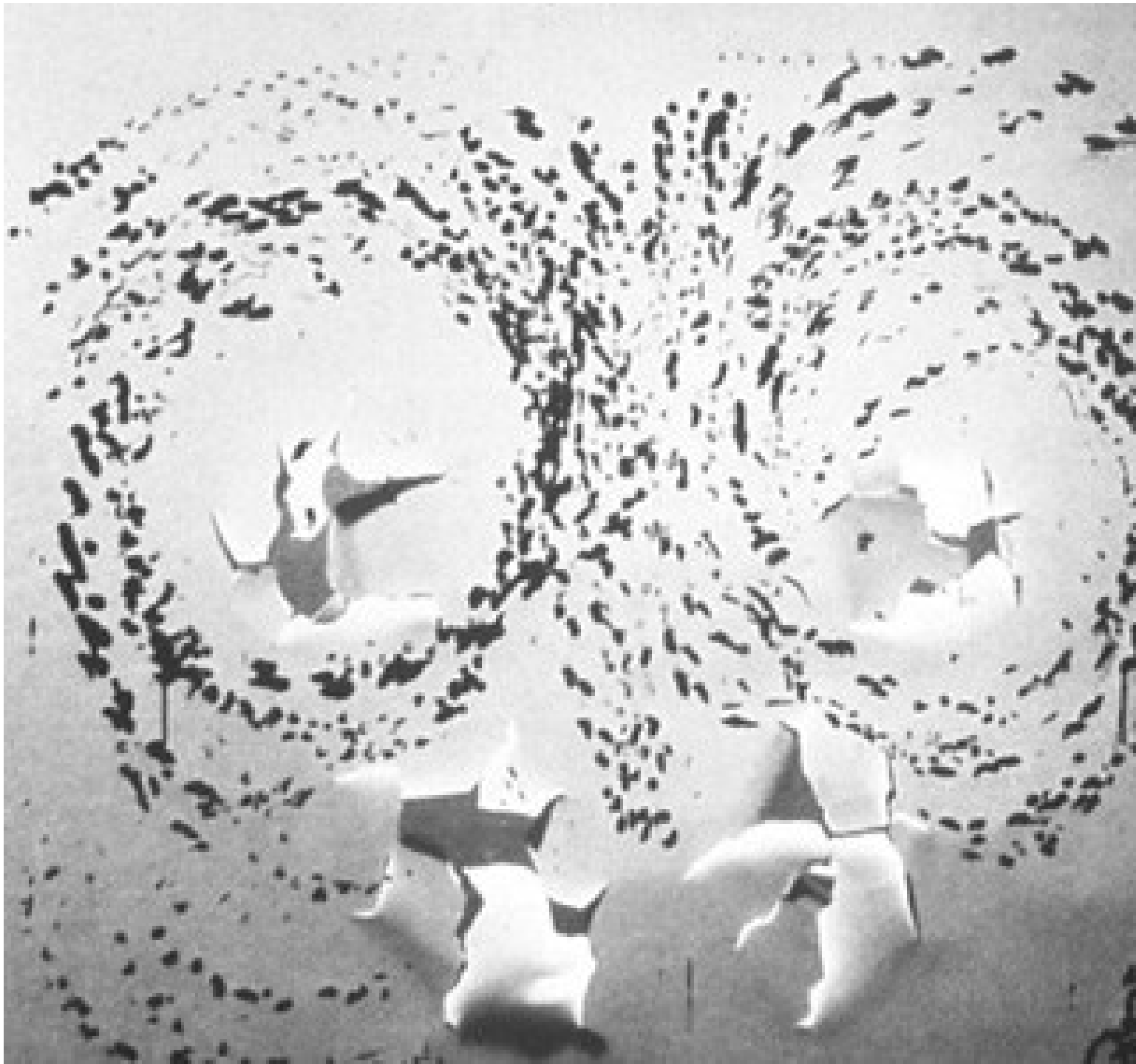
Šťastný, Pokorný, Graham

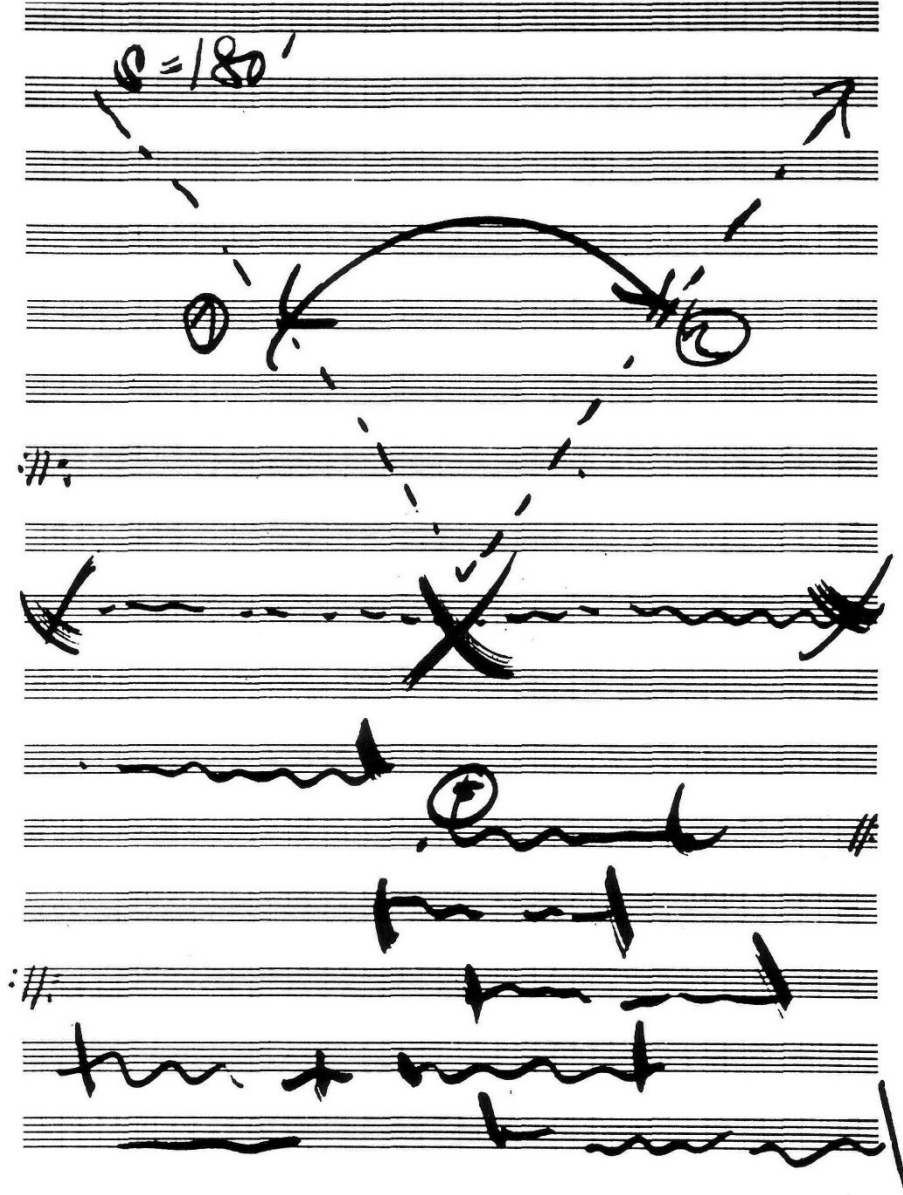

Akustická kresba (provedení 2001 v Severočeské galerii "výtvarného umění v 1. č. umělecké")

Milan Grygar Akustická kresba

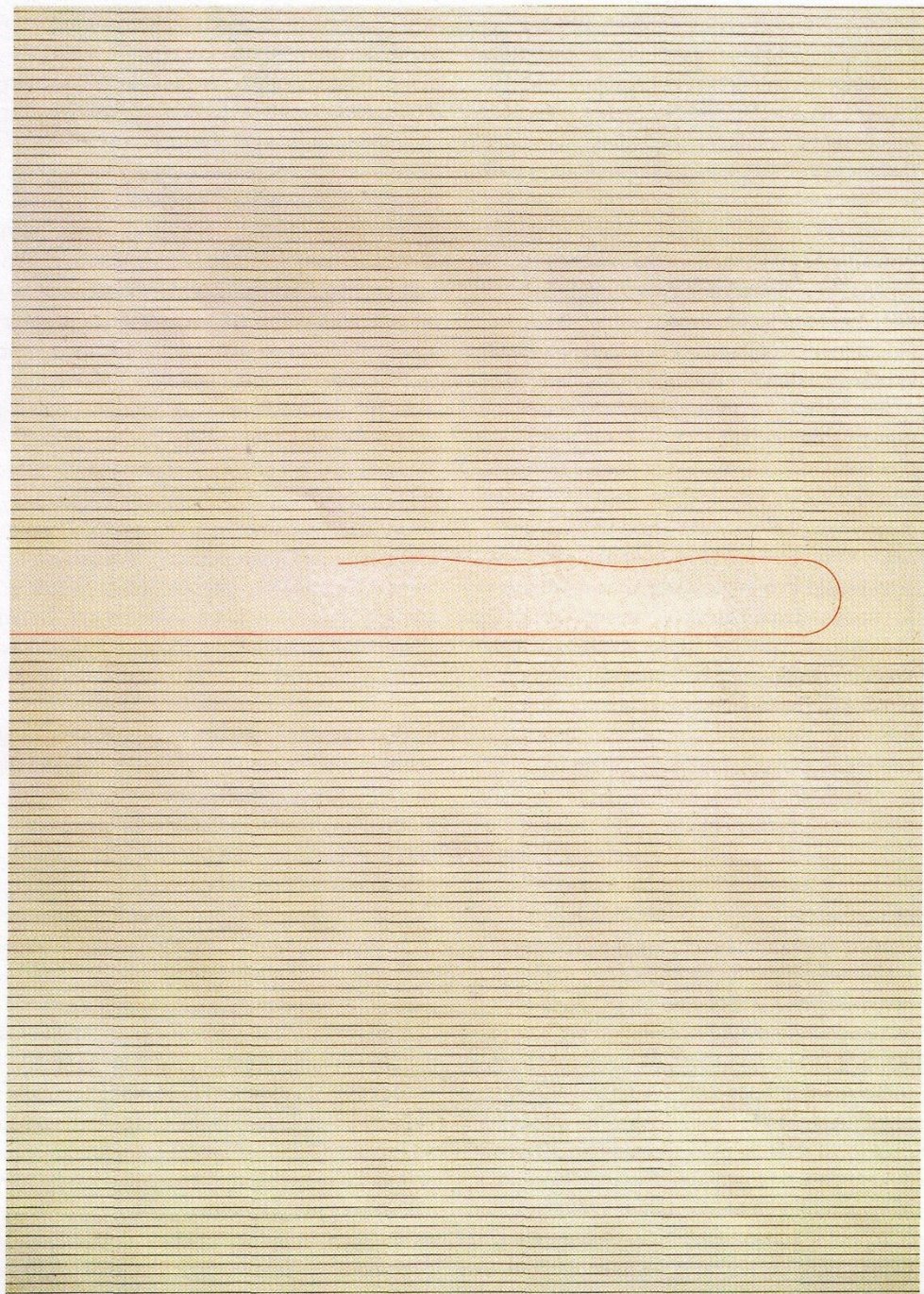

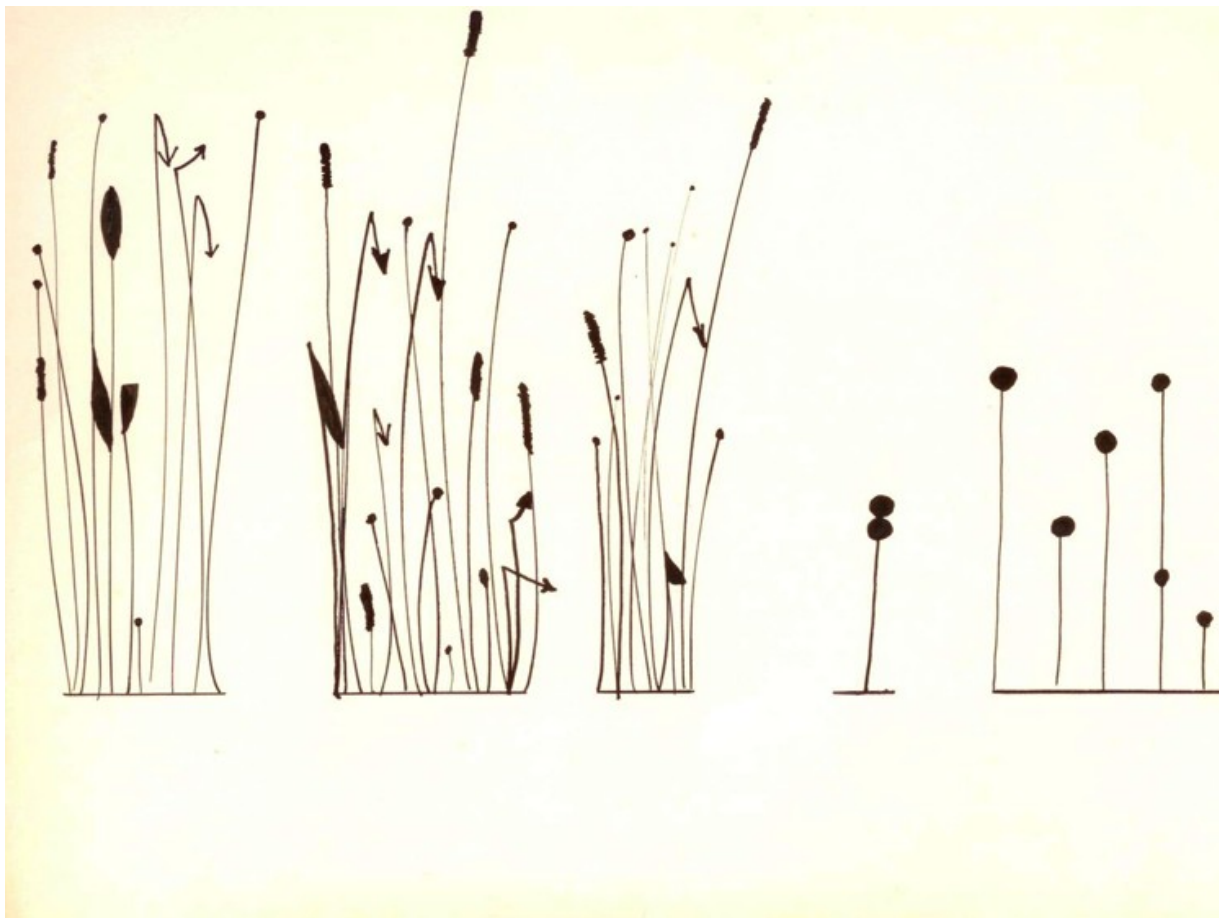

■. Milan Grygar: Kaligrafická partitura. Před r. 1970
Foto: M. Jodas

Milan Grygar lineární partitura

„hudba ke čtení“

Intepretace???

Chatrný / Piños

Miloslav Ponc

Jiří Valoch

